

154

พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก

ในการศพ

หัตถวงธรรมมานุวัติจำนง (จุ้ย)

เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ร. ศ. ๑๓๑

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ดัพานยศเต

กรุงเทพ ฯ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย

บอกแก้

หน้า ๒๒ หน้า ๒๓ บทที่ ๖๖ ที่ ๖๗ ที่ว่าของ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ แก้เป็น
ของกรมพระเทวะวงศ์วโรปการ

หน้า ๔๘ บทที่ ๑๔๓ ที่ว่าของสมเด็จพระเจ้า
กรมพระยาบวรราชนิธิยุมาจารย์ แก้เป็นของกรมหลวง
ประจักษ์ศิลปาคม

หน้า ๔๘ บทที่ ๑๔๖ ที่ว่าของสมเด็จพระเจ้า
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช แก้เป็นของ
กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

ประวัติหลวงธรรมานุวัตจำนง (จุ๋ย)

หลวงธรรมานุวัตจำนง (จุ๋ย) เกิดณวันอังคาร
เดือนอ้ายขึ้นสิบเอ็ดค่ำปีระกาศปีศกศักราช ๑๓๘๗
บิดาชื่อนายช มารดาชื่อ ขำ เป็นชาวบางช้าง
เมื่ออายุได้ ๗ ขวบได้เรียนหนังสือขอมหนังสือไทย
ที่วัดสวนหลวงบางช้าง อายุ ๑๗ ปีตามารดา
เข้ามากรุงเทพ ฯ ฝากตัวเป็นศิษย์อยู่กับพระญาณ
ธัมโพธิ์ (รอด) วัดมหาธาตุ อยู่ได้สักหน่อยก็
บวชเป็นสามเณร ได้เรียนหนังสือขอมหนังสือไทย
กับพระญาณธัมโพธิ์ผู้เป็นอาจารย์ ครั้นอายุ ๒๓ ปี
ได้ออกไปบ้านบางช้าง บิดามารดาแตกตบวช
ให้เป็น พระภิกษุ แล้วจึงกลับมา อยู่ใน วัดมหาธาตุ
ตามเดิม พรรษาที่ ๔ ได้เข้าสอบได้พระปริยัติธรรม

ในที่ประชุมพระราชาคณะ ณ วัดพระเชตุพนเป็นครั้งแรก เมื่อรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังทรงพระผนวช ทรงเป็นประธาน สอบได้ได้ ๓ ประโยค พรรษาที่ ๘ (หรือ ๑๐) เข้าสอบได้พระปริยัติธรรมในที่ประชุมพระราชาคณะครั้งที่ ๒ สอบได้ได้ประโยค ๔ คงเป็นเปรียญ ๔ ประโยคอยู่ ณ วัดมหาธาตุ พรรษาที่ ๑๘ ถาลึกขาบท มีเกาhenพศกศักราช ๑๒๒๘ เข้ารับราชการตำแหน่ง ราชบัณฑิต รักษาพระไตรปิฎก ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๓ ตำดั่ง ปีมะแม ตรีศกศักราช ๑๒๓๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรให้เป็นหลวง ญาณวิจิตร ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๓๐ ตำดั่ง ครั้นถึงวันจันทร์ขึ้นสิบเอ็ดค่ำเดือนสิบสามฉศกศักราช ๑๒๔๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรให้เป็นหลวง ธรรมวงษ์ประวดี

ค

ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๑๒ ตำดั่ง กับได้
เงินเดือนด้วยเดือนละ ๘ บาท ให้ย้ายนำที่ราชการ
ขึ้นไปเป็นกรมการกรุงเก่า เป็นเวैयाวัจกรวัต
นิเวศน์ธรรมประวัติ เป็นอาจารย์บอกพระปริยัติ
ธรรมพระนักเรียนในวัดนั้นด้วย ได้พระราชทาน
บ้านอยู่ท้ายวัด ภายหลังได้รับพระราชทานเพิ่มเงิน
เดือนให้อีกตำดั่ง ๑ รวมเป็นเดือนละ ๓ ตำดั่ง วันที่
๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๐๘ ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรให้เป็นหลวงธรรมมา
นุวัตจ้านง ให้ย้ายกลับมารับราชการในกระทรวง
ธรรมการ ตำแหน่งอาจารย์บอกพระปริยัติธรรม
แก่พระสงฆ์สามเณรในมหาธาตุวิทยาลััย ได้รับ
พระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๓๐ บาท ภายหลัง
ได้เพิ่มเป็น ๓๒ บาท แล้วย้ายมาสอนที่วัดสุทัศน์
เทพวราราม ได้รับพระราชทานเงินเดือน ๆ
ละ ๓๒ บาท วันที่ ๒๐ กันยายน ร.ศ. ๑๒๐ อายุ

ได้ ๗๗ ปี เห็นกำลังร่างกายจะรับราชการต้นของ
พระเดชพระคุณไปไม่ได้ดี จึงได้ขอพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตออกจากราชการ ได้รับพระ
บรมราชานุญาตแล้ว แต่ได้รับพระราชทานเบี้ย
บำนาญเดือนละ ๑๗ บาท ในเวลาที่อยู่ในราชการ
ได้รับพระราชทานเหรียญพระภักดิ์ คือ เหรียญ
รัชกาลที่ ๕ เหรียญประพาศยุโรป ทวีธาภิเศก
รัชมังกศ เหรียญจักรพรรดิมาตา เหรียญบรม
ราชาภิเศก

เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๐ เวลา ๕ โมง
เศษ ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา อายุได้ ๘๗ ปี เวลา
จะถึง กาสแห่ง อายุไม่มีความทุกข์เวทนา อย่างไร
เป็นแต่กำลังน้อยลง สติอารมณ์ดี

หัตถกรรมงานวิจิตรจำนง เมื่ออายุได้ ๔๗ ปีได้ทำ
การวิวาหมงคลกับ พี่นางหนึ่งนามว่า ดิศรายนาค
พี่นาง เป็นบุตรนายมาก อำแดงพี่ เป็นหลาน

หัตถวงพิบูลย์สมบัติ (รอด) กระทรวงพระคดัง
ได้เกิดบุตรด้วยกัน คือ

๑ แห

๒ หัตถวงอนุศาสตร์วินิจ (เพิ่ม) ถึงแก่
กรรมเสียเมื่ออายุได้ ๓๗ ปี

๓ เกิง ตายเมื่ออายุได้ ๓ ขวบ

๔ หัตถวงตั้งขวัญวิสุทธิ (สด) ถึงแก่
กรรมเสียเมื่ออายุได้ ๓๗ ปี

๕ พระโอรสทวารกิจ (เหม)

๖ หัตถวงดินธุรดงคราม (ทองตุ๊ก)

๗ ขุนประชาภิบาล (บุญศรี)

๘ ยังไม่ขอพอดอดออกก็สิ้นใจ

๙ เต็ม ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ ๑๖ ปี

คำนำ

โคลงสุภาษิตเรื่องนี้ เดิมเมื่อรัตนโกสินทร
ศก ๘๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จ พระราช ดำเนิร ประพาศ พระราชวัง บางปิ่น
เวदान^๕เป็นคราวว่างพระราชกรณียกิจ จึงได้
ทรงพระราชนิพนธ์ โคลง เพื่อเป็นที่ดํารายพระ
ราชฤทัย แต่ได้ทรงชักชวนพระบรมวงษานุวงษ
บางพระองค์ แดข้าราชการบางนาย ที่ได้ตาม
เสด็จพระราชดำเนิรประพาศนั้น ให้แต่งโคลง
บ้าง โคลงเหล่านี้^๕เมื่อความดำด้วยคุณแต่โทษ
ของ ความ ดี ความ ชั่วที่เกิดขึ้นในใจแต่ความประพฤติ
เมื่อได้รวบรวมเข้าแล้ว ก็เป็นจำนวนโคลงหลาย
ร้อยบท ทรงพระราชนิพนธ์เห็นว่า โคลงเหล่านี้^๕
เป็นของน่าฟัง แต่เป็นประโยชน์อยู่ ควรเป็นแบบ
ฉบับได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คัด
รวบรวมไว้ ต่อมาได้ดัดพิมพ์ไว้ ในหนังสือ

วชิรญาณวิเศษ เมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๐๕ เปน
ตอนๆ กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณเห็นว่า
หนังสือเรื่อง นคฺวจะพิมพ์แยกเปนเล่มหนึ่งต่างหาก
ได้ ครั้นเมื่อบุตรหลานหลวงธรรมานุวัตรจำนง
จะจัดการปลงศพหลวงธรรมานุวัตรจำนง พระ
โอรสทวรกิจ ได้มาขอให้กรรมการช่วยเลือก
เรื่องให้พิมพ์ ในการศพ กรรมการจึงเห็นพร้อม
กันว่า หนังสือเรื่องนี้เป็นสุภาษิตมีคุณธรรมเป็น
คติชักนำในความประพฤติ ให้ระความชั่ว ทำ
ความดี แด่เป็นพระวรวงษ์พันธุด้วย สมควรจะ
พิมพ์ไว้ ให้แพร่หลายสืบไป จึงได้เลือกเรื่องน
ให้พระโอรสทวรกิจพิมพ์ขึ้น

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓๓ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๑

สมมตอมรพันธุ์

กรมการ

โคลงสุภาสิตใหม่

ความรัก

กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ

๑ รักถิ่นประเทศบ้าน เมืองตน เกิดแฮ
ปราชญ์อมว่าเปณผด ใหญ่กว้าง
อริราชพวกใดดต แดนย่า ยี่เฮย
คิดรบจวบซัฟร้าง ร้างไรเปณจุน
๒ รักดีประพฤติด้วย จึงดี
รักชาติจงอย่ามี ประทุษฐร้าย
รักศักดิ์ถึงวนศรี ยศศักดิ์ ตนแฮ
รักมิตรอย่าคิดบ้าย แต่ขอความเชื่อง

๓ รักใจรักจิตรเจ้า
 รักรูปรางกาย
 รักดมผัดไผ่ลาย
 รักนักรักมาของ

เห็ดออดาย
 แห่งน้อง
 ดัดดวาค
 อยู่น้ำใจเดียว

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๔ รักรักจักกต่างแคว
 รักอย่างไรห่อนหาย
 รักอันหมั่นแค้นคดตาย
 รักจะรักให้หมั่น
 ๕ รักรักจักรักให้
 รักเร่รักอย่าปน
 รักแกดังรักจริงรคน
 รักพวกรักบิตเบยว

เห็ดออดาย ตเบงแ
 รักน
 ใจกลบ โทดนา
 เหมาะแก่ตนเอง
 เปนผด
 เดให้เดียว
 พึงเช็ด
 ปั้นแควเปนตอง

๖ รักคนเร่ร่อนรู้

รักพ่อแม่พี่น้อง

รักเจ้าแห่งคนผิวดำ

รักทรัพย์อย่าชุ่มฉ่ำ

การระวัง คนเคย

ท่านห้าม

ใจซื่อ ตรงแะ

ค่อยค่อยมีเอง

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๗ รักเมียรักญาติ

รักผิด กันนอ

รักญาติ ญาติรักสนิท

รัก }
รัก }
รัก }

รักชาติรักชาติ

รักเมียดังชีวิต

คุณเียบ

ยามเกดียด

กตต่างตัว

แดนด้าน

ไปอยากไกล

กตบั่น

ดีครู

๘ รักคนชราด้วย

เห็นใจ จริงแะ

ใช้รักรูปโฉม

เดิศา

ชื่นจิตรแต่หัดอนใจ

คำซื่อ

อีกดังปฏิบัติซ้ำ

ดังให้รักแรง

๙ รักถูกผูกจิตรเพียง

อยากแต่ให้ตัด

จำจักระวังผจญ

แม้ปล่อยเป็นชั่วคราว

๑๐ รักคนควรให้คิด

อย่าประมาทกรรมด

ไภยนอกแฉะในกต

บำบัดเร็วอย่ารัง

ดมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๑๑ รักดังพิศดูต้น

รักมิตรมิ่งเมียววัญ

รักยศศักดิ์อีกพัน

รักอันหมั่นแต่อย่าง

รักคน

ด้นร้าย

จิตรถูก คนแสร

กับเลี้ยงรักงู

ดังวนตน

หมิ่นพดัง

ใดเกิด มีแสร

รอดได้ชนมัยน

ดีพิศรพ

บุตรบ้าง

ชู่เผ่า พงษ์เฮย

ห่อนมั่นรักคว

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๑๒	รักบุปผามรูปไซร้	โศภา
	รักรศรศวาจา	แจ่มแจ้ว
	รักกดินกดินกายา	ทราบทราบ
	รักศัพทไฉนของแก้ว	เพราะพรังเพราะห

กรมหมื่นทิศากรวงศ์ประวดี

๑๓	รู้ ประกอบราชกิจเกอ	การดี
	รัก ซึ่งตั้งวาที	อย่าพลั้ง
	จัก คิดตั้งไฉน	ความตรี ครอบแ
	ดี คดอดการตง	แต่ต้นจนปลาย

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๔	รู้ คัดจัดฟอกเฟ้น	ไม่หา
	รัก ชอบรักผิตปรา	กฏแล้ว
	จัก พันพิไฉยพา	ดาพ้อ ดวงแ
	ดี เพราะตนคดแล้ว	รักร้ายแรมไกล

๑๕ รั^๒ จริงว่าดัง^๕ วิทยา ยงแะ
 รั^๒ เรง^๒รับเรียนหา^๕ เหตุ^๒
 จัก^๒ เจริญ^๒ซึ่ง^๕คุณา^๕ นคุณ^๒แน่^๒ แท^๒เอ๋ย
 ดี^๒ รอบ^๒ขอบ^๒จัก^๒ เกียรติ^๒ได้^๒ โดย^๒จง

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๖ รั^๒ แด^๒ว^๒ไป^๒หม่น^๒คง^๕ ใจ^๒ทำ^๒
 รั^๒ แด^๒นง^๒ไป^๒นำ^๕ ชอบ^๒ให้^๒
 จัก^๒ ดี^๒จัก^๒ชั่ว^๒ดำ^๕ เห็น^๒ยก^๒แน่^๒ ไฉน^๒หา
 ดี^๒ แด^๒ร้าย^๒จัก^๒ได้^๕ เด^๒รั^๒จ^๒ด้วย^๒คน^๒ทำ

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๗ รั^๒ อาร^๒โอบ^๒อ้อม^๕ กว้าง^๒ขวาง^๒
 รั^๒ มิ^๒ตร^๒คิต^๒ทอด^๒ทาง^๕ ขย่ำ^๒راء^๒
 จัก^๒ ปราศ^๒ทุก^๒ขั^๒ระ^๒คาง^๕ เคือง^๒ขุ่น^๒ ใจ^๒แะ
 ดี^๒ เพรา^๒ะ^๒ประ^๒พฤ^๒ติ^๒น้าว^๕ หน่วง^๒ด้วย^๒ส่า^๒ม^๒คัค^๕

ด่มเต๋จเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๑๘	รู้ เรื่องรักอย่าได้	ดเบา
	รัก นึกนึกจักเมา	มดกตุ้ม
	จัก รักเร่งดูเอา	ชวอย่า คบแะ
	ดี บัชวพัวหุ่ม	จึงให้รักกัน

ความเกด็ยดขัง

กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ

๑๙	ขังใครไม่เท่าด้วย	ขังพาด
	เหตุเพราะเดห์เหต็อประมาณ	มากตัน
	ชนหงเดห์พยคองผดาม	พลอยนิบ หายแะ
	บัณชิตยัยอมคิตพัน	เดห์เพียงกตวัเพตัง

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๐	ขังใดในโดกัน	จักขัง แท้ฤ
	ครองไปเห็นเดยยัง	มดคอ
	ความขัวกัไม่หวัง	ใจแน เดยนา
	ออทุกชนแตรอ	รักได้ฤามั

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๓ ชังชอบประกอบไถ่

กตายนกดับ

ชัวเมื่อดังนบ

ว่าร้าย

เมื่อตัวชวตาหลับ

ดื่มหมด

คดงหมักมอมบ้าย

บิดบ้องชวนชัง

๒๒ น้าชังตงแต่เฝ้า

หวงหิงษ์

คุดทำถมึงทัง

กราดเกรียว

เถอะเถอะอย่าออดอง

ไปอีก

รูเท่าเจ้าดอกเปี้ยว

มุดแฉ่วจิงชัง

ต้มเค็จเจ้าฟ้ากรมพระยานารามประบัษ

๒๓ ชังใครไม่เท่าด้วย

ชังทุกช้ เดยนา

ย้อมคิดหาความคู้ช

ทุกผู้

ใครนำดังทุกช้ชุก

เชิญชิด เคื่องแหย

ให้แก่ผู้ใดรู้

ทุกช้แฉ่วเกดียคชัง

กรมหมื่นทิวาทรงษ์ประวดี

๒๔ หญิงชั่วเคยเช่นแก้ว

กากี้

เตยรักจักกดับดี

ดับได้

เปนโจรยักวรี

ใช้เก็บ คดังเฮย

หญิงชั่วบนบิตได้

เช่นนี้ควรขัง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๒๕ ขังคนพาดจิตร้าย

ราว

ขังหมู่ดีควไม่ดี

ดื้อ

ขังคนใจดื้อคัก

ตามดวก คนแฮ

ขังอุพิศนิกน้อ

กัณนหมื่นนุย

ความงาม

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๖ งามโฉมโฉมพิน้อง

หงดักษณ

งามเกษกรรณรับภักตร์

ผ่องแผ้ว

ชงนงเนตรนุชนารัก

งามรับ กัณหา

งามโอรูเอื้อนอศกัแพรว

เพริศพร้อมรายทนต์

๒๗ นาสึกส้มรแมนแมน

ปรางเปตังเต็งแดดอ

งามรหงชวดทรวงดอ

รทวยอ่อนดอกรเกอ

๒๘ ดอกรันเทียมเทียบด้วย

งามรปอระอองค

ดำเนนคังนางหงษ์

งามบาทงามเพดาอา

๒๙ งามจริตมารยาจเจ้า

งามพดงามยมยาม

งามเคอกระคายความ

งามเด็คตักษณแตงแต้ม

๓๐ งามจริงจุกต่างอ้าง

ยามหัดบตะเมอฝัน

ติมเนตรนักรกระดัณค

งามจับจิตรใจเต้น

กตขอ

อวบเนอ

ดอกรให้ด ฝายแฮ

กอบนัวหัดดงาม

ดักบง กชแฮ

ใช้ชา

เหอรเหจ

เอยมทงดรรพางค

งอนงาม

ยัวแย้ม

คมเคียด ค้อนแฮ

ผอนผ้าพางาม

ทุกอัน

ห่อนเว้น

รักรูป นื่องนา

คิดคองตางาม

๓๑ งามนักรักแฉ้ว้ง
 ยิงพิศจิตรจงดมร
 จักไคร่ออกโอษฐ์อน
 งามดังจกกตั้นกต่า

เห็นงอน งามพา
 ดุจดปด้า
 วนหาญ เรียมเคย
 แก่ไว้ในทรง

ด่มเดจเจ้าฟ้ากรมพระยาบารามปรบัักษ์

๓๒ งามดาร์เมือม่มบ้า
 งามดัตรมักรรภ
 งามดงมพิศุทธิดรรพ
 งามบ่าวเจ้าก่อเกอ

ม่มม้น
 เกร่งเเอ
 คีตวัตร นาพ่อ
 กอบเตียงโดยเด่มอ

๓๓ ชนงามเพราะเหตุด้วย
 หนึ่งอึกคอกกรยา

วาจา
 อ่อนน้อม

ไครพบย้อมสนทนา
 ว่าประกอบไปพร้อม

ชวนชอบ
 ดุจดปด้าถึงงาม

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

๓๔	แผ่นดินงามเพราะด้วย	เรือนชาน	มากแต่
	ไม้เพราะผลไฟค้ำ	ดกแท้	
	ดีดวงงามเพราะชนประดาน	ดีดตาบ	
	นรชาติงามเลิศแท้	เหตุหน้าใจเคี้ยว	

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๕	งามบุญบุญแบ่งให้	เห็นความ	งามฤ
	งามยศยศงามยาม	ยศพร้อม	
	งามใจจักเห็นงาม	ยามเมื่อ	แคตหนา
	งามขอเห็นขอขอม	เมื่อขอเชิญมี	
๓๖	เห็นเจ้าใจพิเพียง	งวยงม	งามฮา
	งามแม่งามสรวยส้ม	รูปแท้	
	แดงามเมื่อยามชม	ด้ายดวาค	
	งามทั่วตามภาพแพ	พ่ายน้องนางงาม	

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๓๗	งามพุดดินแดนด้าว	ชรณิน
	งามพยุหิศักดิ์	แก้วแก้ว
	งามพุดพยุหิ	ชพชาติ
	งามพยุหรถแพรว	เพียบพณภูวด

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๘	เห็น ใดไปเทียบด้วย	ดวงกระเมต	พิเศย
	งาม ผาดงามพิศยด	หยาดฟ้า	
	ตาม นุชพิศุตทน	ตามคิต	
	ใจ พิเห็นงามกต	คัตค้านไครนิน	
๓๙	เห็น คัตวี่หั่ว	เต็มใจ	
	งาม เนตรเราอย่างไร	ห่อนร	
	ตาม จิตรอย่าตามใคร	จักเบื้อย	เดี่ยแฮ
	ใจ ต่างใจจำค้อ	ดูจได้เห็นคั	

หนังสือ...

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๔๐ เห็น ชอบเห็นช่วยด้วย ใจคน
 งาม มinghamยามยด ย่อมรู้
 ตาม แต่จะคิดชวน ขวายเป็นพี่
 ใจ แห่งคนเป็นผู้ คัดค้นความงาม

ความเบือหน่าย

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

๔๑ เบื่อคนพูดมากพร้อม ว่าพร
 เบื่อเช่นแซกเบือหม เกิดยดกดำ
 เบื่อคนคเมาศ คุยโอก ไชยกเฮย
 พุดกเข้าชชา ซอกซ้อนไถดเหตว
 ๔๒ เบื่อเพื่อนเป็นพวกบ่อน ไปแปะ
 ยืมหยิบเงินทะแตะ ไปแด้ว
 หากได้ก็เฉยแฉะ เชื้อนชัก ดุญนา
 แม้ว่าเสียฤาแคว้ว คดาศ์ซำรบกวน

๔๓ เบื่อหน่ายกายจิตรโอ

ฉันทนหม้อดินขัง

เต็มเพียบบกแตกพัง

แล้วกลับก่อเกิดให้

๔๔ บวชนานเบื่อหน่ายน้ำ

ปั่นปั่นคิดบ่ฉวนรวน

จัวร์เร้าร้อนจวน

ถาตะดึกขานเข้า

กรรมหนักทวารวษาประวัต

๔๕ ความเบื่อจกทำให้

เปรี้ยวมะม่วงอ้อมมะขาม

วายุรศกัฏฐิการาม

หมดทรรพยณดัดเปรี้ยว

อนิจจัง

ทุกข์ไว้

คราวหนึ่ง

รับทันทุกข์ทั่ว

ใจหวน เเห่เฮย

ราคเร้า

จักพลุ่ง โพลटना

เขตรบ้านบ่วงกาม

เห็นความ

เบอเคียว

เลื่อมเบอ

เลื่อมดั่งดั่งประดงค์

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๔๖ นอนกตางวันเด ^๕ เห็น	เต็มรอา
เมื่อ ^๕ ดูเด่นดุกดา	ไปได้
เมื่อ ^๕ ย่าย่ายอกยา	ดำรอก ฦ ^๕ พ้อ
เมื่อ ^๕ แต่งเกยวณวมให้	เมื่อ ^๕ ต้นจนาใจ

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๔๗ ฦ ^๕ นางข้างพดเดยว	ดตเหต็๕
กตอกกตบขยับเจ๕	ปดไป
ยามชอรอ๕นไอสุเฝ๕	พังหนวก ห๕
เชิงห๕ด๕น๕ช๕น๕เด๕บ๕ไ๕	อว๕ด๕อ๕ง๕ค๕ด๕

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๔๘ เมื่อ ^๕ ใจ๕ด๕ว๕ย๕เจ้า๕ช๕ง	ได้๕ก๕ด
เมื่อ ^๕ ร๕ก๕เป๕น๕แ๕บ๕ย๕ด	ค๕อ๕ห๕น๕้า
เมื่อ ^๕ จ๕ริง๕เพ๕ระ๕เห๕ด๕อ๕ท๕น	ป๕อ๕ก๕ด๕อ๕ก
เมื่อ ^๕ ห๕ด๕น๕โ๕ถ๕ม๕แ๕ง๕ก๕ด๕้า	เมื่อ ^๕ แท๕ห๕น๕าย๕นาง

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๔๘	เมื่อใจเจ้ากตอกกตั้ง	กตายกตั้ง
	เมื่อปากปลดลับปลับ	ปลดอกปลับ
	เมื่อหน้าร่าหริกรับ	เหต้อแหรด
	เมื่อรักเมื่อหมดสิ้น	ตั้งเอื้ออาไโดย

ความเย่อหยิ่ง

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๕๐	ยศศักดิ์สมบัติพร้อม	ไพบุตย์
	เชอมาคยชาติตระกูล	เก๋าตา
	จักปนปะไ้ไพร่ปุน	ทองครู การูแซ
	จำหยิ่งแมนหย่อนช้า	เซอะต้นเตี้ยวงษ์
๕๑	มียศมีทรัพย์ช้า	ดระดรวย
	หญิงอยากจะเอออวย	อ่อนให้
	งอนง้ออีกเขินขวย	เขาจัก แคนหนา
	ผิดก็หาใหม่ได้	เดื่อดร้อนรนไย

๕๒ หึงหึงเชือกทั้ง

คิดค้แต่เด็กคิด

ไปชมจับตัววัด

๕๓ หึงหึงเชือกทั้ง

กักก้าได้ทองกล

หึงนักจกให้ผด

เด็กได้พยายาศ์มด้น

๕๔ หึงยศหวังว่าดำ

หึงคักก้าไม่ตดถอย

หึงทรพณ์นับวันคอย

หึงอวดบุญญาอ้าง

ดมบัต

วัดของ

ชักดีอ ดมแฮ

คกซ้ำอปรมาณ

ยกตน

เยียงนั

พด้นโค่น หักแฮ

ตุตตันเดี่ยวหม

เด็กดอย

ถ่อมบ้าง

คิดมั่ง มีนา

ว่ารู้การดี

กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

๕๕ ความหยิ่งจักว่าไว้	ควรนิน
จงอย่ายดอย่ายิน	หยุดห้าม
ใครเห็นก็จักนิน	ทาเด่น
จงประหยัดตนคร้าม	รอบรู้ระวังตัว

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๕๖ ชนหยิ่งไปชอบด้วย	ชนใด
พาดชอบพาดเพราะใจ	ก็ต้อง
ชนปราชชอบปราชไซ	คำชอบ กันแะ
หยิ่งค่อหยิ่งกดับจ้อง	จ้อหน้างานด้าน

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๕๗ หยิ่งทยานทำโอให้	เกินคน
มักหักบทานทน	ยึดซ้ำ
ค่อยโตเติบโตตามดกนร	จึงชอบ นาพ่อ
ใครประพฤติหาญกล้า	มักต้มโดยเร็ว

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๕๘ มี ^๓ ค ^๓ ก ^๓ ด ^๓ ร ^๓ ก ^๓ ค ^๓ ก ^๓ ด ^๓ ให้	เต็มอหงษ์
อย่ากรดับกตายดง	เบ ^๔ อก ^๕ เบ ^๕ เอน
อย่าหยิ่ง ^๒ ยั้ง ^๒ เกิน ^๒ พงษ์	พัน ^๒ ช ^๒ เพ ^๒ ค
ก ^๒ ด ^๒ าว ^๒ ด ^๒ ุ ^๒ ภ ^๒ า ^๒ พ ^๒ อ ^๒ ย ^๒ า ^๒ ห ^๒ ย ^๒ า ^๒ บ ^๒ เ ^๒ อ ^๒ น	อ ^๒ ร ^๒ ร ^๒ ถ ^๒ ให้ ^๒ ค ^๒ า ^๒ ย ^๒ ห ^๒

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๕๙ หย ^๒ ง ^๒ ชน ^๒ ชา ^๒ คิ ^๒ ด ^๒ ำ ^๒ ช ^๒ ำ	เด ^๒ ว ^๒ ท ^๒ ร ^๒ า ^๒ ม
เ ^๒ ย ^๒ อ ^๒ แ ^๒ ก ^๒ น ^๒ จ ^๒ ะ ^๒ อ ^๒ ว ^๒ ด ^๒ ง ^๒ า ^๒ ม	เด ^๒ ิ ^๒ ศ ^๒ ด ^๒ ัน
ไ ^๒ ว ^๒ ภู ^๒ ม ^๒ พ ^๒ า ^๒ ก ^๒ ภ ^๒ ม ^๒ ค ^๒ า ^๒ ม	ฉ ^๒ ัน ^๒ เ ^๒ ก ^๒ ไ ^๒ พ ^๒ ร ^๒ แ ^๒ ย
ค ^๒ บ ^๒ า ^๒ ด ^๒ ห ^๒ ด ^๒ า ^๒ พ ^๒ ัน	ท ^๒ ี่ ^๒ อ ^๒ ำ ^๒ ง ^๒ ไ ^๒ ด ^๒ ป ^๒ า ^๒ น

พระราชณพนธ์รัชกาลที่ ๕

๖๐ หย ^๒ ง ^๒ น ^๒ ัก ^๒ จ ^๒ ัก ^๒ ค ^๒ บ ^๒ ไ ^๒ ด ^๒	ก ^๒ ับ ^๒ ไ ^๒ ค ^๒ ร
ไ ^๒ ป ^๒ ด ^๒ ู ^๒ ป ^๒ ระ ^๒ ช ^๒ ุ ^๒ ม ^๒ ไ ^๒ น	ด ^๒ แ ^๒ ก ^๒ ผ ^๒ ำ ^๒ ย
ไ ^๒ ค ^๒ ร ไ ^๒ ค ^๒ ร ^๒ บ ^๒ อ ^๒ ย ^๒ า ^๒ ก ^๒ ไ ^๒ ป	พ ^๒ บ ^๒ ปะ ^๒ ค ^๒ น ^๒ แ ^๒ ย
ช ^๒ ม แ ^๒ ด ^๒ ค ^๒ น ^๒ เด ^๒ ีย ^๒ ว ^๒ ห ^๒ ม ^๒ ำ ^๒ ย	เพ ^๒ ื่อ ^๒ น ^๒ ผ ^๒ ู้ ^๒ ห ^๒ ม ^๒ ุ ^๒ พ ^๒ ง ^๒ ษ์

ดัมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศราอนุวงศ์

- ๖๑ หยิ่ง ทรัพย์มากจักต้อง นิบหาย
 ไป เด่นเดี่ยวเรียราย นักร้อย
 ใคร มากี่มาดหมาย ปอกดอก
 ชม ถูกคณิดน้อย ออกให้จนเคียน

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

- ๖๒ หยิ่ง ยกคนใหญ่กว้าง เกินการ
 ไป พบผู้ใดราน ระไว
 ใคร เห็นยอมว่าคาน คอยคิ
 ชม ว่าดีด้วยไซ้ แบบนี้งาม

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

- ๖๓ หยิ่ง เยื่อเถอหน้าเดือก ชนชน
 ไป ทุกถิ่นทุกตำบล อวดโอ้
 ใคร ทิพย์เคยยด ยินเยี่ยง เขาฤา
 ชม นิยมบ่ได้ คัดค้านขัดคอ

ความอาไถย

ดัมเดจเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัติวงศ์

๖๔ อาไถยในหมื่น

นงคราญ

ใจพิศดังพระกาฬ

คัคเคถา

เจ็บทรวงดั่งงาตำ

เดี่ยบอก

จากแม่ไปแต่เช้า

พิเพยงวายชนม์

๖๕ จำใจพิศจกต้อง

ยาตรา

จำพิศอาไถยตา

นุชน้อง

จำโกดพิศจกอา

ครุทเวศ

จำพิศจกจากห้อง

ห้างน้องเนพาน

๖๖ อาไถยนุชนาฏน้อง

นงพาด

เคยอยู่ชมตำราญ

ร่วมห้อง

ทุกวี่ทุกวันวาร

เคยปรับ ทุกข์แม่

ยามหนึ่งห่างจากน้อง

แม่นมั่นตายชนม์

๖๗ อาไ้โดยทรรพ์เปรียบด้วย บ่วงมัต บาทแฮ
 ห่วงมึงเมี่ยมผูกหัดถั้ แน่นไว้
 อาไ้โดยบุตรสุดรัต คอพอ คัดแฮ
 ตามบ่วงห่วงตะไค้ จักไร้ทุกขทน

ต้มเตีจเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช
 ๖๘ บีกบีกใจทักด้วย คัดน้จัต
 เรือที่เราก้าวตติ ฟากโน้น
 อาไ้โดยแต่จักพดัด พวกเพื่อน
 หนึ่งอื่กกถ้วจักไซ้ ฟาดตม้ตงตเต
 กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์

๖๙ อาไ้โดยในนุชน้อง นงคราญ
 ใจห่วงดวงสมรปาน จักให้
 ครองนพไปนาน วันอยู่ หดายแฮ
 เจ้าสงวนคนไว้ อยู่ถ้ำคอยเรียม

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๗๐ โบราณท่านว่าไว้	ต้องสถานที่
ที่อยู่เคยดำรง	แห่งหนึ่ง
หนึ่งอยู่เคยบาน	ใจนิทร เต็มอนา
ยามวิโยคอกคึกคึก	แต่ถ้าคืนหลัง

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๗๑ ดงกระไคดำมคั่นแล้ว	ไปเป็น คู่ชอ
มีแต่ชอดำเคญ	ชุนชอง
โบราณท่านแต่งเห็น	หากกล่าว ไว้แ
เพราะห้วงหนแห่งห้อง	หับให้อาโดย
๗๒ อาโดยในถันดั่ง	เดิมเรา
เคยอยู่เคยนอนเนา	เนินช้า
อาโดยยังในเยาว	มาดัยมิ่ง มิตรแ
เคยอยู่เคยเห็นหน้า	แนบเนอเรียนนอน

๗๓	อาไโดยใจจอดน้อง	นอนจ้อย
	ชตเนตรเหยาะเมาะผอย	ผ่าวว้อน
	เดี้ยแรงที่คึดดอย	ถ้วนถื้อ
	ไยจิ้งรักช้อน	ช้อนชู้ชายชม
๗๔	อาไโดย มตะน้อง	เนาวัง

ใจห้วง เปนบ่วงहतัง ถอดคด้อง
 ยิงหน่วง ประหนึ่งคัง ยุดัง เดริมแฮ
 ช้าหนัก หฤไทยช้อง ชัดกตุ้มรุมโรม
 ส้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๗๕	อาไโดยที่รักร้าง	รัญจวน ใจนา
	สุมบัติอาไโดยหวน	ห้วงหมั่น
	อาไโดยยศคักคิชวน	ใจเหี่ยว แห่งเฮย
	ชีวิตรอาไโดยนั้น	ยังดำอาไโดย

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศราอนุวงศ์

๗๖ อาไธย ในน้มน้ำ
ใจห้วง คิดโหดหง
ยิ่งห้วง กลับพระวง
ข้าหนัก ออกคังคอง
นวดอนงค์
นุชน้อง
เวณฉวาค์
คิดด้วยพิศมปน

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

๗๗ อาไธย เหยี่ยวตั้งแต้ว
ใจห้วง เห็นสมร
ยิ่งห้วง แน่นทรวงถอน
ข้าหนัก ทุกข์เท่าร้อย
๗๘ อาไธย ขดกเข็ดอปลดา
ใจห้วง หวนใจแด
ยิ่งห้วง จิตรบแห
ข้าหนัก อรุณ
ดาจร
แม่คด้อย
ใจเทวศ
ตำครต่องครึงทรวง
เปดียนแด
เปด้าเศร้า
เหินห่าง แม่เฮย
ราศร้างแรมสมร

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

- ๗๙ อาไธย คำเจ้ารำ วิงวอน พี่เอย
 ใจห้วง ถึงดวงสมร แฉ่งน้อย
 ยิ่งห้วง จิตรคิดถอน ความไค้ก เดี่ยวเฮย
 ช้ำหนัก ใจตะห้อย พรากน้ำตานอง
- ๘๐ อาไธย โฉมหนูน้อง งามไฟ บุญยัแฮ
 ใจห้วง ดวงฤไทย พัดดิน
 ยิ่งห้วง กรรมดไฉน นึกใคร่ คตายนา
 ช้ำหนัก นึกจักดิน ดักน้อยถามี่

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

- ๘๑ อาไธย เหลือสุดปล้ำ ปลดอา ไดยเฮย
 ใจห้วง เจ้าดวงตา พิน
 ยิ่งห้วง ไซ้จะพา โดพด
 ช้ำหนัก เหลือจักด เดียงพันอาไธย

กรมหมื่นทิฆาการวงศ์ประวดี

๘๒ อาไโดย คัวยนุชน้อง นางพงา
 ใจห้วง ถวิดหา นางน้อง
 ยิงหน่วง ก็ยิงอา ตรัสวาค
 ช้าหนัก ออกขัดข้อง ชุ่นไซ้ใจหวน

ความฤษยา

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๘๓ ใครดีไปหนึ่งได้ ใจนึก หึงษ์เฮย
 เกรงจักหาญหัวอีก ค่อดู้
 วิดกอกทักทัก คอยทิม แทงแฮ
 กว่าจะตมจมอยู่ อ่อนแ่วจิงดบาย
 ๘๔ ฤษยาพาเกิดด้วย โดภนั๊ก
 โดภทรัพย์ โดภยศศักดิ์ ศุขตัน
 จะดีแต่เดี้ยวตก เต็มอิม คนแฮ
 ชนเข่นชอบคน ผิดผู้ชอบเผย

๘๕ เป็นหญิงหึงษ์เหตุด้วย	ความรัก
ดูไม่น่าชังนัก	เช่นนั้น
เพราะกลัวว่าชายจัก	จางจิต คนแสร้ง
หากว่าแกถึงกัน	กักแค้นเกินดี

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๘๖ เห็นเขาคิดว่าแล้ว	ฤษยา เขาเอย
คนบ่เทียมทเยอทยา	ต่อสั
ดูอำนาจฉันทา	คิดแข่ง ชักแสร้ง
บิตเท่าบิตหากรู้	เดห์หน้าทรายซึม

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๘๗ เห็นเขาเขาเพื่องฟัง	ปัญญา
ต้องนำคิดฤษยา	อยู่บ้าง
ชั้นโคดงก็ระอา	ดูไม่ คดองเคย
โฉนจักปลิดใจสร้าง	สระไว้แต่ปาง

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๘๘ เห็นทรัพย์ท่านมากแล้ว ปราถนา
 เห็นยศศักดิ์ท่านปราฏ ภาวไร
 เห็นเรือนท่านโอฬาร แดชอบ
 คิดแต่ร้ายดั่งให้ เพราะด้วยฤษยา

กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์

๘๘ ต้องหญิงวิวาทสู้ ชิงกัน
 เพราะবাদำมันนั้น ดู
 จึงเกิดเหตุร้าย คบค้อย กันแฮ
 หวนมาบ้านหลัง เหตุด้วยหวังหึงษ์

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๘๐ ฤษยาอาตย์ฉัน ความอาช
 ห่อนว่าใครใครหมาย คัดฉัน
 เปนใหญ่ไปคิดคาย คำเท็จ ทั้งแฮ
 ยกแต่ชวาทันปัดตน ปดร้ายตัวเอง

กรรมหมิ่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๘๑ เห็นทรัพย์ท่านมากฉัน	บุญหลาย
ตัวห่อนเพียรจิตรหมาย	มุ่นมั่ง
มิช้าก็จักวาย	วินาศ
ความฤษยาคนดั่ง	ชีพสิ้นตุ้กรรม

กรรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๘๒ นึกนึกดำดึกฉัน	เคืองใจ
ชะชะนางข้างกะไร	บิดได้
อ้ออ้อมิรู้ใน	ใจจิตร เจ้าเคย
ซิชิวาแล้วไซ้	ไซ้แกดั่งหิ้งษ์นาง
๘๓ ฤษยานับเนื่องเข้า	ในเกดศ
ทำจิตรเค็รว่าก่อเหตุ	หม่นไหม้
ชนใดเมื่อตั้งเกด	มีแก่ คนแหย่
มามตะเลียได้	จักไว้ โภยพาด

กรรมหมิ่นท้าวกรวงษ์ประวดี

๙๔ โทษะโมหะกตุ้ม	ฤษยา
มีแต่ความอิจฉา	ท่านไซร์
เยี่ยงน้๑และจักพา	ทุก๑เขตต์
จงประหยัด๑เสียให้	ห่างพ้น๑หายไภย

ความพยาบาท

กรรมหดวงประจักษ์คิดปากคม

๙๕ อาฆาตคิดคอบได้	จงกรรม
พยาบาทเข้าครอบงำ	จิตรไว้
มาดหมายมุ่งคอยทำ	ร้ายท่าน
ใจดั่งน้๑จกได้	โทษแท้ถึงคน
๙๖ ถึงเสียทองน้๑น้๑เท่า	หวั่น
ดีกว่าเสียผัวคน	หนึ่งน้๑
หญิงใดแปดกปดอมปน	ปองด้วาค์
พยาบาทมาดหมายหม่น	ตราบเท่าวันตาย

๘๗ เจ็บไคเจ็บไม้^๒

ดูจุมักแทงอินทรี^๑

ดังพรหมทศบริบ^๑

ครุฑดอบเขยหนู^๑

ด้อมเด็เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๘๘ คนไคประพฤ^๑ติไ^๑

มักประจบหลัง^๑หดอก

อีกทั้งเมอ^๑จวนกรอก

พยาบาทมัน^๑จน^๑ดิน

๘๘ เจ็บใจเจ็บจิตร^๑ด้วย

มี^๑แต่ชวณช^๑กบิ^๑ด

พยาบาทมาดหมาย^๑จิตร

แมน^๑บ^๑เทยม^๑หน^๑าม^๑าน

เมี่ยม^๑มี^๑ช^๑พอ^๑

ด^๑ับ^๑ชา

กรงกระษ^๑ตร

จิตร^๑จ้อง^๑ปอง^๑ผดา^๑ญ

ก^๑ด^๑ับ^๑ก^๑ด^๑อก ก^๑ด^๑ึง^๑เฮย

ด^๑บ^๑ด^๑ิน

ทะ^๑ก^๑ัด

โด^๑ก^๑ห^๑ด^๑้า^๑ธา^๑ตรี

ค^๑ว^๑าม^๑ค^๑ิด

เก^๑ย^๑จ^๑คร^๑ว^๑าน

จ^๑ัก^๑พ^๑าก เพ^๑ีย^๑ร^๑แ^๑ย

ม^๑ิด^๑ม^๑ว^๑น^๑ช^๑ว^๑น^๑อ^๑าย

กรรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๓๐๐	กิเลศกรรมกล่าวอ้าง	พยาบาท
	คือประทุษฐาน	คิดร้าย
	ใครไม่ละห่อนชาด	เวรต่อ เกรแะ
	ควรหย่อนยอมแผ่	จึงพ้นเวรพิว

กรรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๐๑	พยาบาทมาดมุ่งร้าย	หมายทำ ทำนญา
	เวรย่อมตอบผดนำ	ทุกชั้น
	ก่อบาปบาปบ่า	มัดโทษ เดยนา
	แท้ที่จะดับร้อน	เกิดด้วยใจดี

พระราชพนพรรชกาดท ๕

๓๐๒	เจ็บจิตรคิดขัดแค้น	เคืองนัก
	บิตกุดพุดเยองยัก	พอดิน
	จับคดปดประจักษ์	จำจด ไว้หน้า
	พยาบาทชาติคนปด้น	ปวดคู้มวันตาย

๓๐๓ เปด้าเปด้าเฮาพุตชน^๕

โดยแต่ตัวนิม

แม้นตายก่อนก็ดม

ฉิบตายก่อนได้

๓๐๔ พยาบาทชาติหนึ่งแพ^๕

เจ็บตึงบนพิศม์ยัง

แก่นชายหมื่นชายจริง

มั่นไม่คอบเต็มร้อน

ดมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบวรราชปรัภักษ์

๓๐๕ อาฆาตคิดเคียดแค้น

อาฆาตคอยราญพาด

อาฆาตคิดเนิ่นนาน

อาฆาตข้ามชาติได้

ทัฬห

อยากได้

ใจจุง เผนา

จักจ้องคอยเฝ้า

รู่หญิง

อกย้อน

ใจอาจ

ใช้เชื้อชายชาญ

ของผดายุ กัณหา

ผูกไว้

เวรต่อ เวรเฮย

เหตุด้วยจกรรม

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๐๖ เออชออาชาฐเจ้า	จนตาย
ทำชั่วบ่กตเวาย	เพื่อนบ้าน
เรารูเดหเงอนด้าย	นางดอก
พุดมุดาจัดจ้าน	เถอะด้นบุญกัน
๑๐๗ นิโครหนอกก่อเกือ	โจรกรรม
ผ้าผ่อนเงินทองคำ	เก็บเกดยง
จับได้นั้นจกทำ	ด่าหีศ เทียวพ่อ
ตบต๋อยค้เตะเปรียง	แด่เนอเกดอทา

กรมหมื่นอดิศร์วอดมเดช

๑๐๘ พยาบาทหมายมาดไว้	ดักวัน
คงจักเห็นใจกัน	จุงได้
เฝ้าแต่จกบิณ	ไปฝ่าย เดี่ยวนา
เรามีตายก่อนไชร	จักได้เห็นกัน

กรมหมื่นทิวากระบวนประวัติ

๑๐๘ แค้นมิตรจิตรเจ็บเจ้า ใจต้อง
 ผิดผิดจะปรองดอง คำนวณได้
 หดงมอยู่ว่าปอง สดวาศพี
 เกอะเกอะจักแกดั่งให้ หักร้างห่างหอ

ความอาย

ต้มเต็เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๑๑๐ อายใดจักอาจศต้าย อายใจ
 อายอื่นมิเป็นไร เรืองนัย
 ใจคิดจักไปไหน ห่อนขัด
 อายจิตรนอดอน ขัดทั้งไปมา

กรมหมื่นทิวากระบวนประวัติ

๑๑๑ อับอายได้คิดแล้ว จังจาง
 ก่อนว่าพทงทาง สดัยต้น
 เขาหุดอกเด่นแฉ้วนาง นบเซอ
 กัดบักจกมาเด่นต้น เด็กแก้วเห็ดอาย

ด้มเค็เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๑๑๒	บางคนอายุสุดต้น	เหตื้อเหตุ
	ในเครื่องแต่งตัวเครข	โกศเลื้อ
	อายุกตัวไม่เหมือนเพค	อังกฤษ
	เช็ดเประเปดียนหยายเคอ	แต่งให้จนสรวย

กรมขุนพิทยธำมพิณมิตา

๑๑๓	อายบาปแถวอย่าได้	ทำการ บาปนา
	อายผิดอย่าคิดพาด	ชั่วช้า
	อายหน้าอย่าประจาน	จำอวด
	อายกิจไม่ตงหน้า	จักไรยศผด

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๑๑๔	อายุใครไปเปรียบด้วย	อายพาด
	พาดบ่อายอดหาญ	เก่งไ้
	เถียงเท็จไม่ถูการ	พาดห่อน อายแฮ
	ปราชไม่ขอตอบได้	พ่ายแพ้คำขวาง

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๑๕ เดี่ยวที่ทรอบรู้

หลงเชื่อเดี่ยวเชิงเขา

ดำใจที่ใจเบา

อายนักอายหน้าผู้

๑๑๖ ความอายเป็นเหตุให้

อายผิดบ่เคยของ

อายคนว่าคนทรง

อายว่าชั่วตัวรู้

๑๑๗ อายคนว่าทรพยไว้

อายว่าต่ำศักดิ์เรา

อายคนว่าโหดเขดา

อายเท่าอายไม้สู้

อกเรา อกเขย

ตอบรู้

บางด้ก

ดัดใจความงำ

หายหลง โดงแฮ

อาจสู้

ศักดิ์ท่าน เดียงแฮ

เรื่องแค้นทำไย

กว่าเขา ปวงญา

ผิดผู้

งมเงอง

พูดหลงเดี่ยวจริง

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๑๘ ออกเขยอนนาได้อ

หมายมอบรักไปรัก

เป็นชายแต่หญิงผดัก

คิดใคร่ค้นปากจวน

๑๑๙ แด่นายหมายจกม้วย

ชายดัดเดหัดอฝืน

แค้นรักดัดกถัน

เดียดจจิงเดียร

๑๒๐ ทนน้อยไปเทียบหน้า

ไรทพงพาพยง

ตุงคักกิดชกตง

อายเรงอายอกรอน

อายนัถ

ร่วมบ้าง

รักดัง นนา

กว่าม้วยเมื่อมรณ

ไม่ค้น เดยนา

รักตรัฐ

ไปคตอง กายฤา

ดีแล้วทำไฉน

เพื่อนฝูง

ยกค่อน

ด่มเพศ

ร่วมเพียงเพตงเผา

๑๒๑ ถึงใดทำผิดต้อง

ถึงบ่อายบ่มตาย

ทำชอบไปควรหมาย

ชอบจะชชชอบอ้าง

๑๒๒ อายบาปบ่อาย^หเอน

อีกรักร่วมภรรยา

ดักทรัพย์ได้ทรัพย์สุรา

ถึงชวักตัวอายคร้าม

๑๒๓ ความอายอายบ่องบ่ค

แม่บ่อายจักรุด

คติโลกและธรรมยุติ

แม่บ่มีอายดม้าย

จำอาย

ชั่วต่าง

อายอับ

ออกให้หายอาย

มารษา

ท่านห้าม

ผตามุด้คว

อยู่แคว่ไปส่ววรรค

การประทุษฐ

เว้งร้าย

อยู่แคว่ อายแ่

แม่นแม่นเคียรฉาน

กรรมหมิ่นทิดวาทรวงษ์ประวดี

๑๒๔	อายใจด้วยไม่รู้	กตคน
	อายว่าเกิดมาจน	บ้าน
	อายหน้าโง่งงจน	จำเอน เจียวแฮ
	อายปากไม่อย่ากร	ชอกช้าแด่นอาย
๑๒๕	ชนใดประกอบด้วย	อายเรียน
	ชอบแต่การพาเหียร	คำช้า
	หนังสือเดชาการเขียน	อายหัด
	ชนชนดินถา	เพื่อนพ้องอาย
๑๒๖	อายอ่านฉบับเบอง	คำรา
	จะเฟื่องเรืองวิทยา	ห่อนใด
	อายจัดคัดเดชา	เขียนแต่ง
	ใครจะกอบโกยให้	เรื่องรู้การจำ

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๑๒๗	อายคือหิริแท้	ท่านนับ
	คงว่าอริยทรัพย์	หนึ่งแก้ว
	คืออายบาปกรรมกับ	อายจิตร ชั่วแฮ
	ซึ่งนับว่าแก้ว	ทรัพย์แท้ควรมี

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๒๘	รู้	อายห่อนแอบเขื่อ	เอาดีน บนแฮ
		อาย บาปทราบผิดผิด	ห่อนพ้อง
		วาย ทรัพย์ชอกหากิน	ทางอื่น เอาเฮย
		ทุกข์ บ่ถึงคนคอง	โทษร้ายภายหลัง

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๒๙	รู้	รบอบชอบผิดเขื่อ	เอาใจ ตรึกแฮ
		อาย บาปสุภาพไป	พล่งพุ่ง
		วาย วิดกเหตุไทย	นฤโทษ
		ทุกข์ บ่มีตราบคั่ง	ชีพม้วยมรณา

กรมขุนพิทยธำมณีพิริยธาดา

๑๓๐ ฐิ ขอบประกอบเกอ ยุติธรรม
 อาย ชักดัวบาปกรรม เหล่าน
 วาย เทวศัพดีงดำ เหนียกแน
 ทุกข จักตั้งนคฺจข ช้องให้ ไปด้วรรค

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๑๓๑ ฐิ คิดจักปติตเปิดอง โทมณัค
 อาย แคความกำหนัด นั้มพร้อม
 วาย เครั้าไศกบับัด เพราะหมด อยากแฮ
 ทุกข ประกอบจงน้อม นึกน้ำวหนองใจ

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๓๒ ฐิ ขอบรบบอบเบอง ทางธรรม
 อาย แก่บาปกตวักรรม เกิดไชร
 วาย ชนมชัฟคงนำ ไปสู่ ขอบนา
 ทุกข โทษบห่อนไถด เกียงพันไทยโทษย

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

- ๑๓๓ ฐึ ร๑บปร๑ก๑บพร๑ม ก๑รตึ
 อ๑ย ฐึ๑งตึ๑จ๑ว๑ทึ พ๑ด๑คพ๑ด๑ง
 ว๑ย เท๑วศึ๑จ๑ก๑ท๑วึ ฐึ๑ดพึ๑ม คึ๑ข๑แ๑
 ทุ๑ก๑ฐึ บึ๑อ๑จ๑ค๑อ๑ด๑ง ๑ก๑อ๑ป๑ร๑๑๑
 ตึ๑มตึ๑จ๑เจ๑๑พ๑๑ก๑ร๑มพ๑ร๑ย๑ภ๑๑ณ๑พึ๑น๑ฐึ๑ว๑ง๑ษ๑ว๑ร๑เด๑ช
- ๑๓๔ ฐึ ว๑๑ค๑น๑ใตึ๑ถ๑อย ค๑ว๑มร๑ย ร๑๑ย๑แ๑
 อ๑ย ๑ก๑การ๑ห๑ย๑๑บ๑ค๑ย ตึ๑เอ๑อะ๑แทึ
 ว๑ย ๑คึ๑ก๑เพ๑ร๑๑ะ๑ค๑ว๑ม๑ห๑ม๑ย ว๑๑ไมึ จ๑ริง๑เฮ๑ย
 ทุ๑ก๑ฐึ ๑อยึ๑ตึ๑แ๑ร๑ก๑๑ก๑ ก๑ดึ๑บ๑ไตึ คึ๑น๑ค๑ง
- กรมหมื่นทิดวกรวงศ์ประวัต
- ๑๓๕ ฐึ ตึ๑ง๑ย๑ม๑เจ๑ย๑ม๑จ๑ิ๑ต๑ร๑ไวึ จ๑ง๑จ๑
 อ๑ย ๑ก๑๑๑ป๑ก๑อง๑ก๑ร๑ร๑ม ก๑อ๑เก๑อ
 ว๑ย ๑ท๑ร๑พึ๑ย๑๑ย๑๑๑ไตึ๑ท๑ ตึ๑ก๑น๑ก ๑ท๑๑น๑เฮ๑ย
 ทุ๑ก๑ฐึ ตึ๑ง๑ไ๑ร๑ตึ๑ก๑๑เค๑อ ๑ห๑น๑ง๑น๑๑ไมึ

๑๓๖	กัฏฐคายหิมายค่อต่าน	มฤตยู
	กัฏฐแก้กัฏฐเจ็บบ	คังบ้ำ
	กัฏฐบาปบ้ำบวงบ	ชาพรำ วอนแฮ
	กัฏฐคิงนฤกกถำ	คตาศัพน์มัจจุไทย
๑๓๗	กัฏฐคำคนพดไป	ปดสนิท
	กัฏฐเดหิตนงพิศม	พ่นร่าย
	เปนช่องฉกชวต	ววยชพ
	จำปตาศหวาดหวนยาย	ยักเยองคนหัน
๑๓๘	กัฏฐฉมเพื่อนแฉว	ไป่หตอน หตอกเฮย
	กัฏฐถัฏฐร่ายอย่าจร	บ้ำกว้าง
	กัฏฐน้าอย่าตงคอน	เรื่อคำม ด่มุทแฮ
	กัฏฐแฉตฉนหตอกถ้าง	หตกถหันไฉน

๑๓๘ ใครใครเฝ้าว่า

ใช้ชาติยักขา

เกรงแต่จักโกดา

เมียมากกถัหมดเชอ

๑๔๐ ถัถนอมอมจิตรเจ้า

โตชดเคื่องน้องนัก

ถึงเจ้าผดพจก

วานแต่หน้าอย่าบัง

๑๔๑ ขดาดโตไม่แม่นแรก

ชนชำประหม่าจริง

ร่อนเหต้อเห้งอหยดคิง

กระหมุดกระหมิดมิดเม้น

กถักรร ยาแฮ

เด่พย^๕เนอ

หตอ^๕น หุเอย^๕

ชาติผู้^๕เมธา

จกรัก

จิง^๕ชง

งดเจอด เตี้ยนา

บิตให้หตังเรียม

รักหญิง

จิตรเต้น

เต็มเปี้ยก ผ่าแฮ

ไม่ชำนำหาย

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมพระยานำรามาธิบดี

๑๔๒	กลัวใจเจ้าค่อหน้า	ว่าพดับ
	ขดาดพ้อดับหลังกดับ	เก่งก้อ
	กลัวจริงชาติดับปลับ	ไม่อย่าก คบเคย
	ขดาดแต่ปากใจด้อ	หดอกเหตั้นเหต้อคน
๑๔๓	ความกลัวไภยทั้งแปด	เหต้อหตาย
	เพราะเกิดแถวอันตราย	มอดม้วย
	กลัวเมียดคุดาย	พวักเพื่อน เชานา
	เขาจักเยี้ยเยาะด้วย	คอบถ้อยเขาไฉน

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๔๔	กลัวผีหดอกให้	ขังมัน
	กลัวแต่คนด้วยกัน	หดอกถ้อ
	ผีหตอนดัวดมนต์พถัน	พินาศ หันเฮย
	คนหดอกกิดยอทัอ	ดุดแก้งำจน

กรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์

- ๓๔๕ กัดวความแดชดาตช้อง ดั่งไภย
 กัดวเจ็บแดกตัวไป ทัวทั้ง
 กัดวผิดคิคิดกัวโยย การทำน ทำนา
 กัดวพดาตประมาทพดิง จักต้องฎีกา
- ด่มเค็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
- ๓๔๖ กัดวท่งกัดวแต่ร้อน ดุริยน์
 เข้าปากกัดวหมู่สัตว์ ดัดวร้าย
 เตินเปด็ยวชดาตคนจรร ไวหมู่ ไจรนา
 เรือด่มจมนหัวท้าย ชดาตด้วยกุ่มภักด์
- ๓๔๗ กัดวใดไม่เท่ากต้อง จะหัก
 ทงชื่อย่อนารก ยิงแท้
 เด็ยแรงดุดเบนนก หนามาก
 จักดั่งกพายแพ เพราะต้องดุดบนาน

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๔๘ กตวเจ้าพจิงได้	ตามใจ เจ้าแต
เจ้าเคียดเคื่องผู้ใด	ผู้ด้วย
เจ้าห้ามพห่อนไทด	คำกล่าว
เยี่ยวคิงหน้าสรวย	ไปส้นความเคื่อง
๑๔๙ กตวท่านผู้ยังด้วย	ยศถา ศักติญา
น้อมนอบยอบกายา	ชาตขง
กตวพาดพอกพาดพา	โทษท่ม ถึงญา
แม่จะไปไทดขง	ดุดพ้ามาทัน
๑๕๐ กตวนักมกถดท้อ	ถอยความ เพียรแฮ
ฉิบกตวหยาบหยาม	โทษแท้
ใคร่ครวญแต่ควรตาม	ผดเหตุ
จึงจักเป็นยาแก้	กิจทั้งต้องสถาน

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

๑๕๑ อริยทรัพย์คู่ด้วย	ความอาย
กตัญญูช่วยเหลือนพมาศ	กอบเก็บ
อย่างนี้ท่านบรรยาย	ว่าเลิศ
ควรปราชจะเออเพอ	เพื่อได้คู่ขมย

ล้มเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๑๕๒ กตัญญูคู่บาทร้าย	เราระราน
กตัญญูปกคณพาด	ปดิดปด้น
กตัญญูเรื่องวายุปราณ	กตัญญูมาก
กตัญญูคดียังพิน	เพราะใหม่เรือนชาน

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๕๓ ฐิ ประหยัดคัตราคกถำ	พาตาย
ชดาด หน้อยค้อยชยบชยาย	อย่าห้าว
ชาด โทษโหดไภยสบาย	ล้มจิตร
ผิด คาคมาคก้าวร้าว	เกิดร้ายตายโง

ต้มเต๋เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

- ๑๕๗ รู้ กิจจริงเร่งให้ รำพึง
 ขาด ห่อนได้รู้ถึง กิจนั้น
 ขาด ประโยชน์จักคั่น ถึงผิด นานพอ
 ผิด สือกอดอัน ถอนเสียเสียใจ

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

- ๑๕๘ รู้ อันใดชอบต้อง พิจารณ์
 ขาด แตกฏไยการ ท่านห้าม
 ขาด ทุกข์ขาดรำคาญ เพราะขาด ควรแะ
 ผิด บ่มอย่าคร้าม ถูกแล้วควรทำ

กรมขุนพิทยธำมพิฤติธาดา

- ๑๕๙ รู้ เจียมตนอย่าได้ ดอนตาม
 ขาด ท่านผู้ยั้งงาม ยิ่งแท้
 ขาด จากโถมแตกความ อาฆาฏ
 ผิด ไปต้องคนแม่ ชีพม้วยนามเจริญ

กรรมหมิ่นทวากรวงษ์ประวดี

๑๖๐ ฐึ ะไรแม่นจักพร้อง พาที
 ขาด ปากไว้จักดี กว่ากัถา
 ขาด พุดใช้จักมี ใครข่ม ชื่นนา
 ผิด เพราะพุดเองอ้า กตัญญูได้นใจ

กรรมหดวงประจักษ์คิดปาคม

๑๖๑ ฐึ รอบขอบผิดแต่ัว จึ่งทำ
 ขาด สิ่งชั่วคองน่า ขอบให้
 ขาด ความทุกข์เพราะจำ คำท่าน ด่อนนา
 ผิด บ่เบียดเบียนโกธ เหตุด้วยขาดควร

ความกดาหาญ

กรรมหมิ่นอดิศรุดมเดช

๑๖๒ ใครใครทรยศเจ้า จอมปราณ
 ถึงว่ายกพวกพาด แนนหัตถ์
 หมิ่นแด่นมากประมาณ บ่ย่อ ใครเฮย
 คงจะองอาจกัถา ค่อด่านจนตาย

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๖๓	ตั้งคร้ามคึกัน	ไ้หน
	ด้วยเดชพระบารมี	ปกเกล้า
	ขอเอาซึ่งขวัญ	สนองพระ คุณนา
	ถึงคึกมาแน่นเกล้า	แห่ดังหัตถ์อาหิ

กรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์

๑๖๔	ต้องนายต้องต่างเข้า	ถือพดอง
	มือถนัดจัดจากจง	จับหมั้น
	ต่างดีต่างรับรอง	ปกปิด กันแฮ
	กตาคอกด้าว่าวัน	ตอบโต้ไปมา
๑๖๕	เพนนิกแดงปากโป้ง	เมาสุรา
	ดูบฝันกนกนชา	อย่างน
	หนึ่งเพนนิกแดงหา	คามบ่อน
	เพนนิกแดงปล้นคน	เก่งกล้าพาเดี่ยว

ต้มเต๋จเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๑๖๖ ขี้ขี้อายดูร้าย	ราวี่
เองข้างกตาหาญดี	คุดอ
คัวกห่อนจกม	ความผิด
ทำพูดเฮ็ดอองอ	เพราะข้าเป็นหญิง

กรมหมื่นท้าวการวงษ์ประวดี

๑๖๗ ใจกล้าเมื่อจิตรพุ่ง	พังพาด
ทุจริตคิดพกขวาน	มิดจ้อง
เด่พยัสร์รามักให้การ	กำแก่ง เกิดเฮย
ถูกจับปรับใหม่ต้อง	ตอบโต้ติดจำ

กรมขุนพิทยธำรพฤตมิชานา

๑๖๘ หาญกล้าดำมารถแท้	ฤาเณ
อวดว่าห่อนมีใคร	จักสู้
ไม่กล้าอย่าอวดไป	เบตาเบตา
แน่ว่าใครใครรู้	จักยมเยาะสรวด

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๖๘ มั้กกล้าอย่างกล้า

เหตุบ่เดือดท่าจำ

หย่อนกล้ามั้กเกิดกล้า

เหตุเพราะอ่อนอ่อนแอ

๓๗๐ เปนชายมีชาติทั้ง

ฉิวาเกิดด้คร

พังกกล้าอย่างเยี่ยงหน

ม้วยด้กล้ามหนได้

๓๗๓ ควรอาจแฉจากกล้า

เฉกเช่นดองภวดต

ร่วมราชหญไทยรณ

เขวงพระเศษคราบน

กว่ากล้า ดังแ

บินแท้

บากบับ บู้แ

เดเห็นควรตรอง

กตัญญู แด้วแ

ศฤกไชร์

หนัจ

จ้งด้กล้ามหน

มีผล ใหญ่แ

แต่ก

รงค์ร่วม กัณแ

ไปด้สันดรเสริญ

๑๗๒ ทางธรรมเปนที่อ้าง	แต่การ โพนั้เฮย
ศีลาคถ์ราชกุมาร	ท่านนั้น
แต่วงศ์ขุนหายดั่งสาร	หมายอมัต ธรรมฤ
องอาจดำมารถคัน	ป่าคันธรรมควร

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๑๗๓ กถาแต่ให้กถาเรื่อง	การดัง ครามแะ
กถายังกถาจริงคง	ชอบบ้าง
กถาหญิงอย่าทำทง	ริ้ว เรี้ยนพ้อ
กถาเรื่องนจกถาง	ขั้พม้วยวายชนม์
๑๗๔ นายชนมคัมรับ	ชกถวาย
กับพม่าคนหยาย	พ่ายแพ้
มั่งตองออกโอฐขยาย	คำชอบ หฤไทยแะ
กถาเช่นนค้แท้	น้ดัดชาวด้ยาม

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

- ๑๗๕ คนกต๋ำตำมารกต๋ำ อวดขรม
 อยู่หอกต๋องหนัดคม ผูกผ้า
 เห็นกต๋ำอย่าเพื่อชม ยามเด่น ดับายนา
 กต๋ำเด่นกับแกต๋วกต๋ำ คึกกั่นคนตะเพตง
- ๑๗๖ ตำตรากุมเกาะไว กับกร คนแฮ
 เข้าต๋ำมกต๋างต๋มร มัวกตุ๋ม
 แม้นปราศตุ๋รชาติหยอน แต้ยงต๋ัก ตรูเฮย
 อาวุธคนบ่คุ้ม ชีฟได้ ไชยโฉน
- ๑๗๗ ทวยหาญจำหน่ยม หนรรณ
 บรวิรักษ์ดาวแดนตน ตราบม้วย
 มาทตายต๋ำมกต๋างผจญ จงชื้อ เนติมแฮ
 ผิรอดเรื่องยศด้วย อยู่ด้าวแดนเขษม

๑๗๘ พดเรือนชอบบุรีรักษ์

ยามเกิดการต่อคิด

ควรอ่อนผ่อนผันคิด

ควรอาจอาจคัดค้าน

๑๗๙ ต้มเค็ญเป็นภพด้าว

ทรงกอบอุรภาพดรรพ์

ควรในนครกัน

มีศึกช่องพดม้วน

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมพระยาบารามปรบัรักษ์

๑๘๐ กถ้ำจริงฤาแข่งแก่ง

หาญไม่ทันพริบตา

กถ้ำปากแต่ใจพา

หาญเช่นหนทแท้

ราชกิจ

ตอบค้ำ

จนสุด คิดแฮ

ชี้ไฟใช้ คือตะพาน

เถลิงถวัลย์ ราชแฮ

ดบถ้วน

นิกรกาจ โกงแฮ

มัวเข้าสู่สมร

ทำท่า

วิ่งแต่

ไปก่อน

ออกเต็นเต็มกถัว

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๘๑ รู้ คีตประด้าครวดี้น ดบดถาน
 กถ้า แดะกถ้าด้ารหาญ เค็กตุ้
 พา พดประจัญบาน ปรบักษ บันแฮ
 ขอบ เกิดเพราะคนกู่ เกียรติไว้ในนรงค์
 ด่มเค็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช
 ๑๘๒ รู้ เรียนในเรื่องไช้ แด่นไบ เด่นเฮย
 กถ้า คด้นกถ้าดมใน ด่มทกวาง
 พา หันรหันไป พันเขตร
 ขอบ จะไต่ไต่คว้าง นึกไคดงประดงค์
 กรมขุนพิทยตาทิพฤมิชาดา

๑๘๓ รู้ ขวดหาญว่ากถ้า แขงขัน
 กถ้า เทียวคุมเหงพรวค พวกพ้อง
 พา ให้จิตรหุ่นหัน เพราะโกรธ
 ขอบ แดะราชกิจต้อง อยู่दैวเปนดี

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๘๔ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๑๘๕ ฐ การรบเค็กตั้ง ตร
กดา ออกไปพันต ต่อต้าน
พา พวกเพื่อนวังกร ตามได้ รุกแ
ชอบ จิตรถนุกจ้าน เหตุไฉนรงค์

กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ

๓๘๖ วั ผิดชอบรอบแล้ว พังพินิจ
 กฏ ค่อกนพาดคิด คดเจ้า
 พา คู่ชก่กนคิต ครอบชั่ว อายุแซ
 ชอบ ย่อมเล่ริมเคมเข้า เขตคุ่มวงษ์วาน

ความเกียจคร้าน

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

- ๑๘๗ ความเกียจคร้านนั้นมาก เหลือหลาย
 เอื้อคกตักกตักบักตาย บ่นอู้
 จักทำกิจเข้ากตาย เปนคำ
 เพียรผิดตัวเองดี ปดโป้ โยเย
 ๑๘๘ ขี้เกียจเรียนเล่ารู้ ทางธรรม
 เด่นแร้แปรชาคุนำ จิตรฟุ้ง
 หดอมเงินกตักเป็นคำ เนื้อแปด
 หนึ่งทไหนดคุยคตัก แด่ขอเห็นคุณ
 ๑๘๙ กิณเข้าอ้อมก่อนได้ ดูหนึ่ง ไชนเฮย
 แมว่าอ้อมที่หัด ถูกต่าง
 ถ้วยชามที่ติดกรัง ไส้โครก
 กว่าจะได้เที่ยวบ้าง ยากพ้นคนนา

กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

๑๙๐	เกียจคร้านการบ่เฮ้อ	ท่าหา	กินเฮย
	นอนนิ่งคิดปฤษณา	นั่งเพื่อ	
	คิดชุดแต่ัวัดวา	เวรบาป	
	เด้าบ่หมนค้เพื่อเจ้อ	จัดห่มผู้	

กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๑๙๑	จงอย่าเกียจคร้านคจ	คนเขลา
	เห็นปราชกดับคิเขา	ว่าร้าย
	จิตรตนยอมมัวเมา	งมโง่
	คนอย่างนั้นคุด้าย	ชาติแท้เดียรณาน

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๑๙๒	เกียจคร้านการดำช้ำ	เหต่าส่กุด
	เพียงแต่หาหนนทุน	ไล่ท้อง
	มัวนอนนิ่งเงืองงุน	งมเป่ถ่า
	ได้แหบแห้งจักร้อง	รำให้หาใคร

๑๙๓ อาวุธ^๒แมน^๒เกย^๒จ^๒คร^๒ว^๒น
 จ^๒น^๒ถ^๒นิ^๒ม^๒จ^๒บ^๒ถ^๒น^๒ค^๒
 วิ^๒ท^๒ยา^๒เก^๒ย^๒จ^๒ซ^๒อ^๒ม^๒ห^๒ค^๒
 จ^๒ว^๒น^๒จ^๒ว^๒บ^๒เอ^๒า^๒จ^๒ร^๒ง^๒ร^๒อ^๒

อา^๒น^๒ช^๒ค^๒
 หน^๒ก^๒ค^๒อ^๒
 ห^๒าย^๒เด^๒ื่อ^๒ม^๒
 จ^๒ก^๒ไ^๒ช^๒น^๒ไ^๒ค^๒

ด^๒ม^๒เด^๒็^๒จ^๒เ^๒า^๒ฟ^๒า^๒ก^๒ร^๒ม^๒พ^๒ร^๒ยา^๒บ^๒า^๒ร^๒า^๒บ^๒ป^๒ร^๒บ^๒ก^๒ษ^๒

๑๙๔ เก^๒ย^๒จ^๒คร^๒ว^๒น^๒น^๒ย^๒อ^๒ม^๒ไ^๒ห^๒
 โด^๒ย^๒ท^๒ร^๒พ^๒ย^๒ด^๒ิน^๒ป^๒ร^๒าก^๒ฏ^๒
 เก^๒ย^๒จ^๒คร^๒ว^๒น^๒ก^๒ี^๒ค^๒ง^๒ห^๒ม^๒ค^๒
 ค^๒ว^๒า^๒ม^๒ฉ^๒ิ^๒บ^๒ห^๒าย^๒ไ^๒ม^๒ไ^๒พ^๒น^๒

เด^๒ื่อ^๒ม^๒ย^๒ศ^๒ ค^๒ัก^๒ค^๒เ^๒ย^๒
 ม^๒าก^๒ด^๒น^๒
 ห^๒่อ^๒น^๒ม^๒าก^๒ ช^๒น^๒ห^๒า^๒
 น^๒่^๒แ^๒ท^๒อ^๒ย^๒า^๒ค^๒น^๒ง^๒

ด^๒ม^๒เด^๒็^๒จ^๒เ^๒า^๒ฟ^๒า^๒ก^๒ร^๒ม^๒พ^๒ร^๒ยา^๒ภ^๒า^๒ณ^๒พ^๒น^๒ช^๒ว^๒ง^๒ษ^๒ว^๒ร^๒เด^๒ช^๒

๑๙๕ ร^๒ด^๒ร^๒ว^๒อ^๒น^๒เ^๒ห^๒ด^๒อ^๒เก^๒ย^๒จ^๒คร^๒ว^๒น^๒
 ย^๒ิง^๒บ^๒าย^๒ย^๒ิง^๒แ^๒ด^๒ค^๒ม^๒
 เ^๒ั^๒ม^๒ด^๒ไ^๒ค^๒ร^๒ก^๒จ^๒น^๒ด^๒
 ค^๒ิ^๒ด^๒ด^๒ิง^๒ไ^๒ค^๒ร^๒ค^๒ช^๒อ^๒ง^๒

พ^๒น^๒ท^๒ว^๒
 แ^๒ด^๒ค^๒อ^๒ง^๒
 แ^๒ห^๒ิง^๒เ^๒ห^๒ือ^๒ด^๒
 เก^๒ย^๒จ^๒คร^๒ว^๒น^๒พ^๒า^๒น^๒ถ^๒ิง^๒

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

๑๘๖ ขนใดประกอบพร้อม	ยศถา คักดิ์เฮย
ทั้งทรรพยัตินคณนา	นับด้าน
อีกนาไรเคหา	ส่วนเรือก
ผิว่ามีแต่คร้าน	จักตั้งทรรพยัติน

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๑๘๗ เกียจกายหมายแต่ให้	บุญมา เองถา
นอนหนึ่งไปนำพา	อันเฮอ
แต่จิตรคิดจักหา	ยศถาภ
ควนบ่ดมดักเคอ	บ่นเพื่อพิมพ์
๑๘๘ เกียจคว้านหาโกชนน้ำ	จำอด หิวแ่
เกียจบีดเรือนชานหมด	ผ่อนผัว
เกียจทำราชกิจยศ	จำขาด
เกียจก่อบุญตงหน้า	ตู่หน้ารگانต์

๑๙๙ ความคร้านเกิดเพื่อใช้	รมรัง หนึ่งแะ
คร้านเพื่อความทกขถึง	หนึ่งอ้ง
คร้านหนึ่งคิดรำพึง	เห็นชัด ด้นแะ
คร้านไม่เทียมครึ่งข้าง	ด้นด้นบุญเพรง

ด้นเด็เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๒๐๐ เกียจคร้านแล้วไปได้	วิชา
เกียจเด่าเรียนร้มา	ห่อนได้
เกียจการกิจนาพา	โหดทรัพย์ นาพ่อ
เกียจราชการให้	ชอบนินด์ญหาย
กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์	

๒๐๑ ชนใดมตะทั้ง	ความเพียร
คิดดตะในการเรียน	รอบรู้
ฉวยตกอับดีเจียน	จักมอด
ใคร่เด่าจักช่วยกู้	เกียจคร้านพาเดี่ย

กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์

๒๐๒ เกียจ การในบ้านช่อง เรือนคน
 คร้าน บ่เอาใจสน ได้บ้าง
 การ กิจแต่ทำวด การเดิน พนันเฮย
 เดีย ทรพีย์เดี่ยเรือนร้าง หมดสั้นเดี่ยคว

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๒๐๓ เกียจ ก้นการทำนไ้ เนเกาะคน
 คร้าน กิจแต่บ่ดต จิตรเกอ
 การ นนจับเดือกถ่น ได้ตั้ง ไปเฮ
 เดีย เพราะไม่เออเพอ แต่ด้วยตนเอง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๒๐๔ เกียจ ก้นนับไคชอ ว่าอิจ นาเฮย
 คร้าน ตะเลี้ยให้ลัทธิ อย่าไ้
 การ งานเรื่องราชกิจ คร้านจัก ผิดพอ
 เดีย อิจนาขาดไค ดงนมผด

กรมขุนพิทยธำมณีพิริยธาดา

๒๐๕ เกียจ กิจแล้วไปได้ การดี
 คร้าน ข้านแดเขื่อนมี้ โทษแท้
 การ ตั้งซึ่งเปนศรี ตัวดีไป มีเคย
 เดีย ขาคิระกุดแต่ ชื่อหน้าหม่นหมอง
 ด่มเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๒๐๖ เกียจ พังจะหยั่งรู้ นันใด
 คร้าน คิดคิดอย่างไร จักได้
 การ ถามไปถามไป ใครจัก บอกแยะ
 เดีย ลิขิต^๕คนให้ เลื่อมผู้เมธา

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๐๗ เกียจ กิจหาเลี้ยงชีพ ไตมี กินยา
 คร้าน มักรพยัคค์กิดศรี ห่อนได้
 การ งานเกิดแล้วหนี ไปแอบ เลี่ยนา
 เดีย คู่ชุกทุกขมาไถ่ เกียงกันกันสบาย

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

- ๒๐๘ เกียจ ก็นเข้าอันผู้ มีความ เพียรแะ
 คร้าน จิตรไปคิดหาม หาบข้าง
 การ เขากิจคนปราม ประโยชน์ เดียนอ
 เดีย หมดต้องฝ่ายอ้าง เช่นนั้นชนพาด
 พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕
- ๒๐๙ เกียจ การผู้อนแก่ง รั้งเกียจ
 คร้าน มากไม่อย่ากเหยียด หัดถต้อง
 การ คนนั้นบ่เด้อยด ไม่อย่าก เออแะ
 เดีย ทรพยัดนพวกพ้อง เผ่าผู้ห่มพวงษ์
 ต้มเค็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบารามปรบักัน
- ๒๑๐ เกียจคร้านนียอมให้ เต็มยศ คักดีเฮย
 โดยทรพยัดนปรากฏ มากตัน
 เกียจคร้านกคงหมด ห่อนมาก ชนนา
 ความนิบหายไม่พ้น แน่แท้อย่าคั่น

ความเพียร

กรรมหมิ่นภวเรศขำวงศ์กัต

- ๒๓๑ ความเพียรชอบทั้ง นานา กิจเฮย
 อกรากิจหา ชอบได้
 ผู้ใดหมิ่นคึกษา ในกิจ ตนเฮ
 จักประกอบคุณให้ รอบรู้การงาน
- ๒๓๒ เพียร ชอบแต่รอบรู้ ทางธรรม
 ดี ประพฤติจดจำ ถิ่น
 มี ทุกข์จะพาล้ำ ราษฎร์
 ผล แห่งความวิถน อาจให้สุขเกษม
 กรรมหมิ่นพรหมวรานุรักษ์
- ๒๓๓ เพียร แสวงหาตั้งเบื่อง วิทยา
 ดี ตั้งใจจินตนา วัฏ
 มี คึดปสาทรปรา กฏยิ่ง
 ผล จักนำสุขตั้ง ตั้งให้ ใจเกษม

๒๑๔ เพียร คิดประกอบพร้อม การหา กินเฮย
 ดี เพราะทรัพย์จักมา ต่เหี้ย
 มี จิตรแต่เปรมปรา เนื่องนิตย ไปเฮย
 ผล จะกันใจเศร้า หม่นไหม้ โศกตรอม
 กรมหมื่นทวงกรวณษ์ประวดี

๒๑๕ พากเพียรเวียนหม่นเฝ้า ทุกวัน
 ท่านจักใช้อยันน์ เดกเหล่น
 ตังจิตรคึกคักบุญ ญาค้อ ท่านนา
 การทำนอยาได้เว้น เปรียบด้วยการตน

๒๑๖ เพียร คิดเพียรอ่านอาง เพียรจำ
 ดี แน่กว่าแนะนำ เดกบ้า
 มี กิจสิ่งไรทำ จงτρι ตรองแะ
 ผล ที่อุดำห์กดำ จักให้เห็นผล

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

- ๒๓๗ เพียร บ้างอย่างแจ่มแจ้ง เข้าพอง
 ดี เพราะทนเด็กคนอง แยกย่อย
 มี ของเด็กน้อยปอง แดกเบียดย่น
 ผด เพิ่มเพราะเพียรค่อ จังไต่เตงตน
- ๒๓๘ หมั่นเพียรเรียนรู้นี้แต่ ยังเยาว์
 เมื่อเติบโตตามเดา ได้รู้
 หากนึกอบการเขา ประโยชน์ คนเฮย
 เพียรชอบประกอบก ก่อสร้างคนเกษม
- ๒๓๙ มีเพียรประจักษ์ได้ ชุมทรัพย์
 มากประมาณ โภณัน
 เปนพินภาคนับ การร่ำ เรียนนา
 ความสุขสมบัตินั้น เสร็จได้ โดยเพียร

๒๒๐ ผู้^๒คัม^๒ชาติ^๒เดียง^๒
 ปร^๒มา^๒ท^๒จ^๒ค^๒ร^๒ค^๒ิต^๒ท^๒น^๒
 ใ^๒ไป^๒เพ^๒ย^๒ร^๒ก^๒ด^๒บ^๒พ^๒า^๒พ^๒ง^๒
 น^๒า^๒น^๒ห^๒น^๒อ^๒ย^๒ค^๒อ^๒ย^๒ค^๒ก^๒ข^๒้า^๒
 ๒๒๑ ช^๒น^๒ไ^๒ค^๒ม^๒ช^๒า^๒ค^๒ิ^๒ข^๒้า^๒
 เพ^๒ย^๒ร^๒อ^๒ด^๒้า^๒ห^๒ี^๒พ^๒ย^๒า^๒ย^๒า^๒ม^๒
 อ^๒ย^๒บ^๒ค^๒อ^๒ย^๒ฝ^๒น^๒ค^๒ว^๒a^๒ม^๒
 ก^๒ด^๒บ^๒ย^๒ค^๒ไ^๒ห^๒ญ^๒ย^๒ง^๒ช^๒น^๒
 ๒๒๒ ช^๒า^๒ด^๒เพ^๒ย^๒ร^๒ด^๒ิ^๒ง^๒ห^๒น^๒ง^๒น^๒
 ค^๒ิ^๒อ^๒อ^๒ป^๒ม^๒ง^๒ค^๒ด^๒ช^๒ก^๒
 ห^๒้า^๒ม^๒ท^๒ร^๒พ^๒ย^๒อ^๒ก^๒ย^๒ค^๒ค^๒ก^๒ด^๒
 เ^๒น^๒อ^๒ภ^๒พ^๒แ^๒ด^๒ว^๒แ^๒ด^๒

ก^๒ด^๒ว^๒ง^๒ษ^๒
 เช^๒อ^๒ห^๒น^๒้า^๒
 ค^๒น^๒เด^๒ื่อ^๒ม^๒ ต^๒ู^๒ญ^๒แ^๒ย^๒
 ห^๒ม^๒ค^๒เช^๒อ^๒ม^๒ช^๒ุม^๒
 เ^๒ว^๒ท^๒ร^๒า^๒ม^๒
 ห^๒ม^๒น^๒ห^๒ม^๒น^๒
 ร^๒ั^๒ก^๒เ^๒ก^๒เ^๒น^๒แ^๒ย^๒
 เ^๒น^๒เช^๒อ^๒ผู้^๒ค^๒
 ช^๒ว^๒ห^๒น^๒ก^๒
 ถ^๒อ^๒ย^๒แ^๒ท^๒
 ค^๒ว^๒a^๒ม^๒ค^๒ช^๒ด^๒บ^๒า^๒ย^๒แ^๒ย^๒
 ค^๒ด^๒อ^๒ด^๒ท^๒ง^๒โ^๒ด^๒ก^๒ช^๒ร^๒ว^๒ร^๒ม^๒

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมพระยาบารามปรบักัน

๒๒๓ ความเพียรประเด็ริฐดำ	เดียงตน
เพียรอดำให้ชวายน	ยอมได้
เช็ญใจทุพดทน	ทุกชยาก อยู่นา
เพียรมากด้นยากไว้	รอดพ้นโดยเพียร

กรมหลวงประจักษ์คิดปากคม

๒๒๔ เพียร ทางปฏิบัติเม็อง	คึดทาน
คิ่ กว่าที่เป้นพาด	หยาบช้า
มี แต่วัฒนาการ	เร็องรุ่ง
ผด มักเกิดแกกดำ	หักห้ามอบายภูมิ
๒๒๕ เพียรเรียนคองรอบรู้	วิทยา ยงนา
เพียรคึดเตาะแ่ดงหา	ทรวัยได้
เพียรเจริญซึ่งภาวนา	กุศดั่ง ด้นองแฮ
เพียรด้นชอบใจ	ทุกผู้ดำรงชน

๒๒๖ เมื่อแรกเริ่มรัก
 เข้าคิดเพลงยาวเขียน
 หึงคึดคึดว่าเรียน
 เพียรคึดเพียรคะไค้

๒๒๗ ชนใดประกอบเกอ
 หัดอ่านหนังสือเรียน
 เพียรน้อยชกพาเหียร
 เพียรมากสับคู่ขู้

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๒๘ ผู้ใดประกอบด้วย
 ไปทราบดังใดเรียน
 บ่ย่อบ่ยำเวียน
 ควรจะนับว่าผู้

ชอบเพียร
 ส่งให้
 ครุค่อ ไปนา
 กว่าขึ้นดบประดงค์
 การเพียร
 เดชรู
 หักถับ
 ทุกข์ขึ้นสร้างศักดิ์

ความเพียร มากแต่
 เพ็ชรู
 ไตรตรวจ
 นนพรีชา

๒๒๙ ตรีโคเห็นว่าแท้
 ค่อยคิดค่อยทำกต
 ยากง่ายถ่ายเทจน
 แท้จะเสร็จจ้ดได้

๒๓๐ หมายยศเพียรอย่าร้าง
 หมายทรัพย์เพียรผลมณีน
 หมายชื่อหมั่นประหาร

หมายศุขเพียรตัดให้
 ๒๓๑ เพียรใดจักเท่าด้วย

เท่าชั่วเร่งเพียรถอน
 แม้ชอบอย่าเพียรรอน
 ต้องถึงใครคิดถ้า

๒๓๒ เพียรผลเกิดได้
 ดั่งชะว่เลอกรทอง
 มีจิตคิดเพียรปอง
 ผลชอบแห่งเพียรนั้น

มีผล แด้วแฮ
 ตรีไ

ชวายนั่น ทำแฮ
 ดั่งข้อคำนึง

แรมการ ราชแฮ
 เก็บไว้

ดั่งชั่ว เดี่ยวแฮ

ขาดสิ้นโมหการ
 เพียรถอน ใจแฮ

อย่าช้า

ดั่งชอบ

ถูกแท้บุญมี

มีต้อง อย่างแฮ

ตรีพื้น

ผิดผิด ถึงนา

เกิดได้ โดยกรรม

กรมขุนพิทยธำมณีพิริยธาดา

๒๓๓ เพียรหมั่นประพฤติด้วย การดี
 เพียรอักษรตามวิธี ท่านแจ้ง
 เพียรราชกิจดังนี้ ความชอบ
 เพียรพูดอย่าได้แก่ง ก้าวถอยดวงคน
 ๒๓๔ เพียร เรียนเพียรอ่านอ้าง อักษร
 ดี ยิ่งกว่าจักนอน เป้าแท้
 มี จิตรชอบคำสอน แห่งท่าน ปราชนา
 ผล จักมีมากแต่ เหตุด้วยความเพียร

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๓๕ ชนใดแคลนทรพยแล้ว อย่าทง
 คิดหมั่นเพียรเขียนผจง แบบเบอง
 หนังสือเลขไทยหลง อีกแพทย์ ไหวเฮย
 จักช่วยมตะปลดปล่อย เหตุร้ายคือจน

๒๓๖ เพียรเรียนเพียรคิดคำ	ถึงของ
ดีกว่าเล่นตำพอง	หยาบช้า
มีจักรหม่นอย่าคนอง	กำเรียบ เข็มแฉ
ผลที่เพียรไม่ดำ	จักได้ภาคี

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๒๓๗ คิดพากเพียรจักได้	ความดี
ความชั่วห่อนจกมี	เท่าก้อย
จงดูเยี่ยงกระวี	เพียรตฤก
ประโยชน์จะมีไปน้อย	อย่าทิ้งความเพียร
๒๓๘ พากเพียรจงเร่งให้	เพียรคิด
จงอย่าทิ้งเพียรนิค	หนึ่งน้อย
เช่นปลวกเก็บดินติด	เต็มค่อ รังแะ
นานเนินใหญ่ไปค้อย	เสร็จด้วยเพียรเสมอ

๒๓๙ เพียร ทำมกจักได้ ทรัพย์ดิน
 ดี กว่ำนอนแถกน แต่เข้า
 มี ทรัพย์กักจกน ดี่มาก
 ผล จักเกิดไปเร็ว ร่วงร่วงแรมรอย

ด่มเต็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช

๒๔๐ เพียรดำบากอยากได้ รู้ด้า เหตุเฮย
 ทุกว่ทุกวันมา ทอดคว
 ถวายของตั้งบมผา เทียนรูป ปทศเฮย
 บำบัดพระอย่ากรว คุขพันไภยนค์

๒๔๑ เพียร แถวเพียรดวยเรอง ราชกิจ
 ดี ชวคงด่มคคิ แน่บ่าง
 มี ทงทรัพย์ออพพีศ ประโยชน์ หดายแฮ
 ผล ชอบประกอบดสร้าง เห็นอยไว้แต่ปาง

๒๔๒ ความเพียรเพียรอย่าให้ เพียรผิด
 ต้องคิดเพียรให้ปิด ปากได้
 นันตะจึงค่อยปิด ทูลท่าน
 แม้พูดไม่เกรงไต่ จักได้เห็นคุณ

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๒๔๓ เพียร คิดกิจท่านใช้ แก่คน
 ดี เมื่อหมั่นทำจน กิจแล้ว
 มี ทุกข้อด่าหันทน ทุกขเกิด นานพอ
 ผด ชอบบ่ได้แค่นั้น คดาคัดหนี้หาย
 ๒๔๔ เพียร พินิจพิศข้อ ทางธรรม
 ดี ที่ชวนคนบำ บัดได้
 มี ชอบใช้เพียงจำ ทำเด่น ดอกพ้อ
 ผด ศุขเนาะให้ แก่ผู้ประพฤติกิจจริง

ยุติธรรม

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๔๕ ยุติธรรมคำออกอ้าง

เอาจริง ในนฤ

ใช้เพราะพด้อยพด้อยพึง

พาดอ้าง

ธรรมจริงจะต้องอิง

คำขอใด ไยเฮย

เห็นท้วงต้องจ้าง

จ่ายให้ใครฤ

๒๔๖ ยุติธรรมดำหรับผู้

อิมหน้า

อิมยศอิมทรัพย์ดำ

เร็จแล้ว

อคติห่อนชักนำ

จิตรหนัก นักแฮ

จึงอาจรแล้ว

ผ่องแท้ยุติธรรม

๒๔๗ ยุติธรรมดำหรับทอง

ราชตรี

ใครจะว่าไปมี

ไปได้

แม้ขาดจะกระดี่

ถูกใหญ่ หดวงแฮ

คนต่างคนอยากให้

แต่ถ้วนคนดี

๒๔๘ ผู้ใหญ่ไว้เรศร้าง
 ห่อนใหญ่อยู่นานวัน
 ผู้น้อยประพาศิณ
 มักจะไม่พนักัม

ยุดิธรรม
 มักดัม
 ผิดจาก ธรรมแฮ
 เกษเข้าคายนว

ดัมเต้เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๒๔๙ ยุดิธรรมดำหรับผู้
 อีกประกอบการณ
 จักคิดสิ่งไรคน
 ประพาศิณดงแก้ว

มนุญ
 เพิ่มแล้ว
 มีชอบ
 ด้กเรองรังษ

๒๕๐ ยุดิธรรมบชื้อตง
 คิตแต่โดงวรงง
 คักคิตชื้อตงกง
 จรงรกบ่อยบ่อยไว้

ใจตรง จริงเฮย
 อยากได้
 เหลือคำ
 ชักให้ใจรอ

ด้นเต็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบวรราชปรัภักษ์

๒๕๑ ผู้ตรงจงจิตรตง

อุเบกขา

ชอบผิตวิจารณ์

ถ่องแท้

ที่ดุดบุดรกรรยา

มิตรญาติ คณฤ

ผิตเท่าผิตห่อนแก่

กอบเกอยุติธรรม

กรมขุนพิทยตาทพฤตมิชธาตา

๒๕๒ จงประกอบจิตรให้

เที่ยงตรง

จักกต่างใดจงทรง

ดัจไว้

ผู้ใดประพฤติคอง

จักวณ นาส

คองอยู่ดงนได้

ชื้อแทย์ติธรรม

๒๕๓ คนสูงประพฤติคอง

เปนธรรม ดีเฮย

ไปกต่างมุตา

หัดกดี

อาจให้ประโยชน์

เร็จทุก สิ่งนา

เหตุเพราะยุติธรรม

ช่วยให้มผล

ด้นเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๒๕๔ ผู้ใดประกอบด้วย	ยุติธรรม
จักเกิดความดีนำ	ดีไซร์
ทั้งยศศักดิ์ทองคำ	เงินนาถ
ย่อมจะมีผู้ให้	เพราะตั้งยุติธรรม

กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์

๒๕๕ ยุติธรรมจำจะขึ้น	ฉันทา คติเฮย
อีกโทษภยา	คติหมั่น
โมหาคติปรา	รณะ เตี้ยแฮ
ดีคติไม่กัน	จิตรได้จั่งดี

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๒๕๖ ยุติธรรมกำหนดด้วย	ดั่งจัด
ผู้ทศัณฐิวิธ	กอบพร้อม
ทรงจิตรตั้งบรรทัด	ตรงแนว
ผู้จิตรธรรมน้อย	เนื่องเข้าใจคน

๒๕๗ ผู้พิจารณากิจถ้อย
 บม็เอียงข้างไหน
 คัดดินเที่ยงตรงไป
 จังจะเลื่อมเต็มด้อย

ความใด ไตเฮย
 ดักถ้อย
 ตามกฎ หมายแฮ
 ว่าผู้ยุติธรรม

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๕๘ เปนขามี่เจ้าครอบ
 ฟังตักคอกติจน
 มั่นจิตรอย่าคิดถกนร
 จังชอบช้อจกรแก้ว

ครองคน อยู่แฮ
 ม่องแผ้ว
 กว่ายุติ ธรรมแฮ
 อยู่ไต่บัทมาตย์

๒๕๙ ยุติธรรมนงเกิดด้วย
 เหตุหน่วงดวงฤไทย
 ไปพร่องหวาดหวนไหว
 จังนับว่าผูน

หน้าใจ เองแฮ
 เที่ยงหม่น
 เพื่อเหตุ ไตแฮ
 กอบพร้อมธรรมควร

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๖๐ ยุติธรรมยดเยี่ยงคิง	แต่ปาง ก่อนเคย
เรื่องสืบสองเหลี่ยมวาง	ชื่อไว้
กรุณาประกอบทาง	ธรรมทุก ดั่งนา
ด้ามภพจะออกอ้าง	โอษฐ์เออนต์รรเดรัญ

ความโดก

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๖๑ โดกมากพาดกให้	ดุษฎี
โดกนั้กักตัวตาย	เยี่ยงช
ดังคาดคิดมุ่งหมาย	ความโดก ดันแ
ชนันถูกโครงบี	ชีพันดักกรรม

ส้มเค็เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัติวงศ์

๒๖๒ ในจักรวรรดิวัตรถ้วน	ทวาทศ ธรรมแ
เว้นวิสม์โดกปลด	ปลดกว้าง
คือการข่มใจกด	เก็บทรัพย์ ทำนนา
โดยอาจอำนาจ้าง	งดเว้นแปด

๒๖๓ ผู้ใดใครโถมแล้ว
ของเก่าในบาฬี
เช่นชชกทฐี
เหต้อโถมกินต้นได้

ห่อนดี
กล่าวไว้
ชราภาพ
ชีพม้วยมตายชนม์

กรรมชุนพิทยตภาพฤทธิธาดา

๒๖๔ ชนใดคิดโถมต้น
เห็นทรัพย์ท่านมุ่งหมาย
โบราณท่านบรรยาย
โถมหนักมักจักให้

เหต้อหตาย
ใครได้
โดยโทษ นินา
ตานั้นสูญเสีย

กรรมหลวงพิชิตปรีชากร

๒๖๕ โถมทรัพย์ทรัพย์มากแล้ว ไปหาย โถมเตย
จะกตะกินห่อนวาย อิ่มบ้าง
โดยยศศักดิ์ฤทธิหมาย เลื่อมโถม ยศฤ
โถมแต่ให้ นม่นมต่าง ดั่งคันทุนมตาย

๒๖๖ ผู้หมายเพ่งใคร่ได้
 เป็นที่จิตตรเศรำหมอง
 ใครขึ้นคิดทำนอง
 บมินานคงได้

๒๖๗ ความโง่ใคร่คิดได้
 ปุ่ฤษนฤจัก
 เว้นไว้แต่เบาหนัก
 ควรมิควรคิดค้น

๒๖๘ ความโง่มีมากพ้น
 หาทรัพย์ โดยกอบการ
 ฝิได้บ่เป็นดาร์
 กตบจะชักชวนเกี้ยว
 ๒๖๙ โง่ถน้อของราษฎรทั้ง
 กตอกกตบรับบปกป้อง
 ผูกมัดเร่งรัดจง
 ขย่าเยียงอย่างนั้นให้

สิ่งของ เขาฤ
 หม่นไหม้
 ตามเช่น ว่าแฮ
 ทุกข์แท้ โดยกรรม
 ผดมรรค เกิดแฮ
 ถ่วงพ้น

สองแบบ
 แต่ข้อควรทำ
 ประมาณ ไปแฮ
 บิดเบี้ยว
 อยู่ก็ วันแฮ
 ทรัพย์ได้ดีโทษย
 สิ่งของ หดวงแฮ
 แต่ได้
 จำเร่ง เหาณา
 คัดดินขาดประดงค์

๒๗๐ มิจณาอาชีพแท้
อย่าประมาทคาดใจคิด
แท้เทียบอย่างยาพิศม์
ผิดก่เท่ากึ่งก้อย

๒๗๑ การหาทรัพย์ได้พียงด้วย
แรงแตกแแตกประสงค์
ฉิรับราชกิจจง
ไว้ โถงแรงแต่ชั่ว

ดมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๒๗๒ คนโถมักกว่าร้อย
ทุกท่านทุกคนเห็น
แต่ใจชอบใจเป็น
พูดแต่แกยกาย

ทุจริต
ว่าน้อย
ซึ่มทราบ ภายนา
อาจต่างมตายชนม์

ความตรง คนญา
เป็ดย่นข้อ
แต่ท่าน อวยนา
ยากไว้ฉันใด

เปอเซนต์
ว่าร้าย
คนโถม นักพ่อ
คิแล้วคนทำ

๒๗๓ โดภยคัมภักต้องเตี้อก

ประจบ

หมายคิตหมายเพือพบ

ยศบ้าง

หาผู้ใหญ่เทียบบ

นอบท่าน

บุญพึงคงจักสร้าง

ตั้งให้บริบูรณ์

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๗๔ มีโธภจิตรมากแล้ว

คัตมรรค ผดนา

เปรียบประดู่ไข่หนัก

ยากแก่

วางยาอันอันดัก

ร้อยนับ ขนานนา

บ่เห็ดหายได้แต่

รอดด้วยใจเอง

๒๗๕ การที่ฆ่าสัตว์นั้น

เพราะความ โธภนา

ใช้ขาดอาหารยาม

ยากแค้น

มีแล้วอุด้าให้ตาม

ไปฆ่า เขาเหย

ปวงปราชถึงมาทแม่น

อดสู้จำตาย

ดมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบวรราชปักษ์

๒๗๖ หนังสือครุฑติดโถงต้น

หาทรัพย์ขึ้นความอาย

เบียดเบียนท่านทั้งหลาย

ให้มิให้ไซ้คือ

๒๗๗ คนโงกโงกไม่ตื่น

ได้เท่าไรไม่พอ

คิดใหญ่ไม่คิดรอ

หลายอย่างช่างคิดค้น

๒๗๘ ใจโงกไม่คิดเออ

เห็นเพื่อนมั่วแต่ดู

ความโงกเปิดประตู

คนบ่เทียมท่านให้

ชวนชวน

เอ็กอ

เตียงศพ คนนา

ทะไค้ โกงแกน

เจียวหนอ

โงกต้น

หาร่ำ ไปเอย

ทะไค้ทำเงิน

อดดู ใจเฮย

ไม่ได้

อาฆา

เคียดแค้นของเวร

๒๗๘ คนโถมักเฝ้าร้อน
 เพราะว่าจิตรคิดชวนชวาย
 ใจนี้ย่อมใช้กาย
 ดมบิ่คิมัดตัวคว

กระวนกระวาย
 หอบหืด
 เทียมทาส คนนา
 คืดคองคอยรวัง

๒๗๙ ความโถมเป็นเครื่องร้อน
 โถมใหญ่ไม่สมคิด
 โถมเต็มอยู่เป็นนิจ
 โถมประสบบ้าเร่จั่ววย

เผ่าจิตร
 แทบม้วย
 นอนไม่ หดับนา
 ดับได้คราวเดียว

กรมหมื่นนอติศรอุดมเดช

๒๘๐ โถมหนักมากแจ้งทั่ว
 นิ่งนิ่งจึงจะงาม
 อด้าให้พยายาม
 ดและชวนแต่

จบความ
 หมดแท้
 อด้าเอน หดงนา
 แม่นแท้เป็นเอง

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๘๒ โดโภความโดภตัน	แดหตง
ดแต่พอประดงค์	จักได้
วิ กนกจักกง	มังษะ อยู่นา
แมบรู กนไชว	พยัคฆจ้องโจนหน

ความโถมันต์

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๒๘๓ โทมันค่นักมกให้	เดี่ยจิริต
มกเดอะเทอะทำกิจ	พดาดพดิง
พุดจกัเพยนนิค	แต่ก่อน มาเฮย
บาปแห่งไม่วอวัง	คดั่งदैวเดยตาย

กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวดี

๒๘๔ โคกนัถักมกจักไข	ชุ่นหมอง ใจนา
ทุกขเปรียบดั่งเวรจอง	จิตรไว
ศุขก็อย่าดำพอง	เด่นโตด ไปนา
เปรียบดั่งตราขุไข	ช่งนำจิตรตน

๒๘๕ ไศกตั้งขึ้นชั่วแท้
อย่าคิดประพฤติการ
ไศกนักมักจักผดายุ
ไศกจักชักจิตรให้

หตายส์ถาน
เกิดไร
ชนม์ชีพ คนพ่อ
เชือกคั่นพันต่อ

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๒๘๖ โทมนัศจัดด้วยเหตุ
ของเกตุยคมมาพบพาน
หนึ่งพดัดพรากจากการ
สองเหตุนี้ทำให้

ตองส์ถาน
กอบโกด
ที่รัก ยิ่งแะ
นิกน้อยใจคน

๒๘๗ เตี้ยใจมักแนะให้
แม้ว่าชนยังคิด

เตี้ยจิตร
ยิ่งต้น

ชอบแต่จักปดตปดิด
จึ่งหักจึ่งตพน

ปดงถ่วง เตี้ยฤา
เขตรชนกนส์บาย

๒๘๘ นรชนมีมากฉัน

ไม่เคื่องกว่าหญิงชาย

มักน้อยจิตรมิวาย

เปนเหตุที่ไม่รู้

๒๘๙ เดียดาภเดี่ยยศฉัน

ทั้งอีกถุกนิทา

วิบัติทุกข์พเอนมา

โทมนศอย่างชน

ด้นเดจเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช

๒๙๐ เมื่อจวนชวาคมฉัน

โทมนศไหนดอนปาน

ใครเศกถนังฉาน

จักถนองคุณให้

อยู่หลาย

ทั่วผู้

โคกสร้าง เสร้าเฮย

คู่ขอโลกกรรม

ศุขหา

ป็น

เกิดแก่ ตนแฮ

ดับได้ โดยกรรม

ดังธาร

เปรียบได้

พอรอด

สุดสิ้นประดาตัว

กรมขุนพิทยธำมณีพิริยธาดา

๒๘๑ โทมนัสนั้นเกิดด้วย	หทัยสถาน
เดี่ยดาบเดี่ยศฤงฆาร	หงษ์
เดี่ยเมียบุตรบริวาร	แด่เพื่อน รักเฮย
เดี่ยดงนั้ดุดกถน	โคกให้เดี่ยมดฺญ
๒๘๒ โทมนัสนักมักให้	เดี่ยจรีต
นังกอดเข้าเฝ้าคิด	บ่นบ้ำ
คิดไต่ไม้โปร่งจิตร	เดี่ยพ้อ
ซ้าคดั่งทำชายหน้า	โคกเค้รำเดี่ยโนม

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๒๘๓ ความเดี่ยใจจกให้	เดี่ยเพียร
เดี่ยจิตรหากเดี่ยเวียน	ดั่งรู้
เดี่ยการกิจเดี่ยเจียน	จะคดั่ง คดุ่มเฮย
เดี่ยรักเดี่ยเมี่ยชู้	เช่นนั้ดุดโรม

๒๘๔ โทมัสเคปเค็กเค็กเค็ก
 เปรียบดั่งหนึ่งหมื่นหมื่น
 ทำจิตรทุกชั่วให้ก่อน
 เดี่ยวปอดเมื่อใดเมื่อ

เบี่ยนดมร
 บ่อนเหนือ
 ใจใหญ่ เต็มอณา
 ชั้วม้วยมรณา

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๒๘๕ การใดใจดีดั่ง
 ฤากระดืบเป็นผิด
 โทมัสเคออดอันจิตร
 เจ็บเพราะผิดบีดบ้อง

สุจริต
 แผกข้อง
 จักเปรียบ ไคเอย
 ปกข้อดีสุญ

๒๘๖ เมียรักศักดิ์ใหญ่ได้
 แปรประทุษฐจิตรพาด
 โทมัสเคอนักปาน
 สุดรักสุดร้อนรู้

แต่งงาน
 พ่างฐ
 บันบก ออกเอย
 เกียงแกกตใด

๒๘๗ บุตรต้นชนมชีพเศร้า

เมื่อยรักร่วมทุกข์ไทย

มารดาบิดาไป

ตามโคกไปคู่ขด้า

๒๘๘ โทมัสคักคิอียาร้อน

แม่นมากหนักนักมัก

ฤจักยังชวนชัก

นึ่งนึ่งค้อยคิตยอน

๒๘๙ โทมัสจักเทียบข้อ

เหตุเพราะอวิชาน่า

แม่ได้นิโรธดำ

จึงรงบจิตร่นอม

เดี่ยวใจ จริงนอ

ท้าวซ้ำ

ปรโตก ดับแฮ

เด่ให้แม่นถึงคน

แรงนัก นาพ่อ

ยิ่งร้อน

พาผิด เพิ่มแฮ

ยักย้ายภายหลัง

ทางธรรม

เกิดพร้อม

ดัดดัด ทุกข์แฮ

แน่น้าวณฤพาน

ต้มเตี๋เจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๓๐๐ โทมน์ค้เมื่อเกิดชน	ในจิตร คนเฮย
โพงพด่งเพียะเพดิงคิต	ไม่ช้า
การลั้งชอบฤาผิต	ห่อนคิต เห็นเฮย
โทมนค์เตี้ยใจกล้า	กตักกตุ้มทรวงโชม

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๐๑ แด่บอกเหลื่อจักอ้าง	อกเรา อกเฮย
ดู้อื่อถื่อถักยเฮา	กตอกกตัง
ไป่ปดปอกดอกเฮา	จนหมด แถ้วฤา
ยังมีหน้าซ้ำทั้ง	ทอดไว้วังเวง
๓๐๒ เตี้ยใจเตี้ยเซ่นชน	เชิงหญิง แถ้วฮ่า
คิตว่าเจรจาจริง	จั้งเฮอ
มิว่เด่นรายดิง	หตอกกราฟ
ดูบรค์หมดตั้งเนอ	จั้งตั้งฮาโดย

๓๐๓ เตี้ยใจนักจักให้
ถึงมาทถ้ำมัญญาน

ความไศกย๋อมสังหาร
เตี้ยศุขเตี้ยแถวัก

๓๐๔ โทมนัศัษัดเคียดแค้น
ผิชอบแต่โดยใจ

คาคตริคิตตรองโนน
ผิพตาดศุขชาดซ้อน

๓๐๕ ประพฤติผิคิตตพตาดพตัง
รืบผตติเรงพตังไว

ตั้งดีชอบควรโนน

อย่าเพ่ออย่ายอมนแพ

เตี้ยการ ตั้นนา
ยังรู้

ความศุข
จิตรไว้นั้นใด

เคื่องใด กัด

เราร้อน

จักชาต พตังญา

ไศกข้าแถนทวี่

เตี้ยใจ ชอบแด

กอบแก่

จึ่งคอบ ถ้อแฮ

พ่ายน้ำใจตัว

กรรมฐานพิทยดาราภพฤทธิชาดา

๓๐๖	เดี่ยใจเพราะเหตุด้วย	เดี่ยโถม
	ยามที่เคยประโดม	ปดอบเจ้า
	ทั้งพีไฟไปโถม	นัคดัก วันเฮย
	พีจะตายตามเข้า	สู่อัไฟฟอน

ความโถมนัค

กรรมฐานพิทยดาราภพฤทธิชาดา

๓๐๗	โถมนัคนั้นชักให้	มีความ	สุขเฮย
	ได้ตาภยคอันงาม	ยิ่งแท้	
	คงโถมนัคไปตาม	ประโยชน์	คณา
	ความสุขจักมากแต่	เหตุด้วยยินดี	
๓๐๘	จงอย่าโถมนัคให้	เหต้อเกิน	
	พังแต่เขาขอเพดิน	จิตรแท้	
	ยินดีดังจักเห็น	เหาะดัว	
	ซ้ำกต่างอดคนแต่	ดูบ้าพังยอ	

กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์

๓๐๘ ยินดีประกอบด้วย	รศักรรณ
คิดแปดห้านวนตร์	เจ้าไชร
ความทุกข์ทุกสิ่งสรรพ	โทษชั่ว
บมิอาจเบี่ยนไถ่	ก่อกนศุขเกษม

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๓๑๐ ไตมนักเกิดก่อด้วย	เหตุต้อง อย่างฮา
ตั้งรักชกมาจอง	จวบเข้า
พันเขตรเพศพรรคของ	คนเกลียด ไถดแฮ
ต้มประดังคังเค้า	ต่อให้ ใจดบาย
๓๑๑ ดีใจมักจะฟุ้ง	เพื่อนไถด
หยิ่งเย่อทยานใจ	เยี่ยงบ้า
ควรระงับดับใน	ใจนิ่ง ใจน่า
จึงจะศุขทุกถ้า	ทุกหน้าใจคน

๓๑๒ บางคนคิดเกิดแล้ว

คงตาย

แต่คิดหาความสบาย

ทุกถ้ำ

แม้ดับดังตั้งหมาย

โศมนัส ยิ่งแฮ

ฉิบดับมาดอ้า

โศกเศร้าแสนทวิ

๓๑๓ ได้ตามได้ยศทั้ง

บริวาร

อีกตั้งสรรพเจริญาน

แซ่พร้อง

บังเกิดสุขประธาน

เสริมตั้ง

โศมนัสนักจักต้อง

จิตรเพื่อเผดอไผด

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๑๔ ทำทานการสละสิ้น

ดับสถาน

จงประกอบด้ามกาด

เกิดพร้อม

แรกคิดขณะทาน

ทำเสร็จ แล้วแฮ

โศมนัสมาโนชน้อม

นั้มนั้เปนบุญ

๓๓๕ โสมนักจักพุดจ้อ

ใคร่กิดขวิดเบ้ง

หาวดมเดือนดอยเหตัง

รู้ลักยามไค่กัซ

๓๓๖ โสมนักครึ่งหนึ่งน

อีกบวชเณรดุณุก

บวชพระไปเปนคัซ

ครันดบดำนอยบม

๓๓๗ ผู้คัมทรวัยสร้าง

มากแต่ผลไปปาน

เพื่องดั่งหนังกมาน

โสมนักศรัทธาคน

เจียนกะเจิง เจิ่นเฮย

บ่นบ

ดงยาก อยู่นา

กดับไค่คนใด

โกนจุ

นิกยม

อยากลัก

บ้างได้ ไปสวรค์

บุญทาน

ไพร่พน

มนักชน ชมแฮ

จิตรเพียงพันคุณ

ตมเต็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบารามปรบััษ

๓๑๘	โถมันค้เมื่อเกิดชน	กตางใจ	เด่านา
	ปรากฏมุขตได้	ม่วงแผ้ว	
	ผิตถาขอบตังโค	เห็นปรุ	โปร่งเอย
	ปราโมทยตังดวงแก้ว	คกค้องเต็มมือ	

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๑๙	ยินดีไคอย่าพัน	ประมาณ	ไปแฮ
	พังกอบแต่พอการ	กับได้	
	ฮักนักษักเลื่อมหาญ	เพราะเหตุ	เหิมแฮ
	ผิวดาตยินดีได้	ไคกซ้ำซ่มทรวง	
๓๒๐	ยินดีด้วยขอบได้	กับคน	หนึ่งฤา
	ยินดาภเมื่อดาภผด	เกิดไชร	
	ยินดีเมื่อยศด	ดาดเกิด	มีฤา
	ยินกียินแต่ให้	เหมาะหน้านวดควร	

๓๒๑ ดีใจเมื่ออยากน้ำ

เปรมจิตรเมื่อหิวดับ •

ยินดีเมื่อคนหลบ

ขึ้นนกขึ้นไปเพียง

๓๒๒ ยินดีใดจักดู

ขึ้นจิตรขึ้นใจได้ม

น้องเอยจักมาโตม

เห็นแม่คราวเดียวแม่

มาพบ ชารฎา

โกชน^๕เตยง

หัตถกรอด ไภยนา

พบผู้^๒ดังตน

เห็นโฉม แม่ฮา

นัค^๒แท้

ใจพี่ ฤาแม่

พี่^๕รยรวยทอง

ความโง

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๓๒๓ คนโงโงนน^๕มาก

โงบบ่าวโงบนาย

โงมิตรมิตรโงหมาย

โงค่อโงโงแก่

เห็ด^๕อหตาย

ยุ่ง^๕แท้

โงคอบ โงนา

อย่าง^๕นมถม

๓๒๔ น้อยถว้ร้อยได้ให้ถ้วน

จับหนึ่งโน้นกดดอก

ปาดันหมตมะกอก

ห้าหกเจ็ดคนทั้ง

๓๒๕ ความโกงมีมากพัน

ต้มตุ๋นตั้งโบราณ

อุปเท่ห์วอดังสาร

จักคัดแก้ โกงได้

๓๒๖ บิดท่านท่านยอมย่อน

คดก่อนเขาคงคิด

หนามยอกยอมหนามตัก

ใครขาดคิดอย่างอ้าง

ดวงหุดอก

กดบังถึง

ด้ามดี ตะกร้าแฮ

ถูกเจ้าฤๅม

ประมาณ แด้วแฮ

รำไรว

ต้มกด้าว นินนา

แต่ถ้อยคำตรง

เกตุยวิด

คอบบ้าง

แกะบ่ง

ทุกผู้ตรงหา

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๒๗ คน โกงพ่อแม่ปด็น	ปลดทรัพย์
โกงแก่อาจารย์จับ	ผิดผู้
โกงนายเก็บความดับ	แดงดาบ
ถามหมู่ใครคบผู้	คบนนมตายผล

กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์

๓๒๘ คน โกงคิดแต่ผู้	เงินทอง
แม่ดอกเบญจดอก	ไปคร้าม
พาทรัพย์แห่งเจ้าของ	ด้นด่ม เดี่ยวเฮย
คิดขยับทรัพย์ตั้งข้าม	ด้นดาวแดนคน

กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวดี

๓๒๙ โกงเก่งแรงตะแก	กายคน
มีแต่จะพาผล	ผิดไว้
ท่านไข้อย่าฉ้อฉน	ดักฉก
ผลดีก็ยจะนำให้	หากร้ายกตายนั้

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๓๓๐ คนโงมมีมากแท้	เหลือหลาย
หนึ่งคิดเหอบาย	คดเจ้า
ค่อหน้ากราบกรานกาย	หลังหุดอก เด่นแฮ
โงงเช่นหมับเข้า	หนึ่งแท็การโงง
๓๓๑ หนึ่งเมื่อยามเค็กตุ้	ค่อกัน
คิดจับตัวนายอัน	ชูปเตยง
ไปดั่งด้ครพถัน	หาขอบ คนแฮ
ชนเช่นชอบเพียง	เชือดเนื้อเกดอทา
๓๓๒ หนึ่งคนท่ท่านไซ้	การทอง เงินเฮย
มือใหญ่ไปคริครอง	ทุกซ่ง
คิดประดับบั้งของ	ดินทรัพย์ ท่านแฮ
ควรเขียนไม่น่าซัง	นับร้อยไปตาย

๓๓๓ โกงหนึ่งเห็นแน่แท้ ไม่นาน
คือพูดทนต์บาด ดับได้
พูดคำพล่อยคำชาน ดับทุก คำแช
โกงชนิดนี้ไซ้ โทษนั้นเห็ดประมาณ

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๓๓๔ คนดมอคงคอยแ้ว ยากหาย
ซึ่งถูกไว้นตาย ไปแ้ว
ถึงกับชพวดวาย เปนเพศ ผีเฮย
ยังหุดอกกินเครื่องเล่น แห่งนรชน
๓๓๕ คนคดใครคบไว้ เรือนคน
มักจักเกิดเหตุผล ชั่วร้าย
เที่ยวตักนกฝูงชน เขาจับ ไว้อะ
ความผิดเมื่อมันบ้าย จักต้องรำคาญ

ต้มเค็ญเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๓๓๖ คนโก่งเกกมะเหรกนั้ มี่หตาย
 โก่งกับซื่อโก่งหมาย เก็บด้้น
 คนซื่อมกนิบหาย เดี้ยเปรี๊ยบ โก่งพ้อ
 โก่งกับโก่งปดอกลงนั้ ปดดแก่โก่งกัน

กรมขุนพิทยธำมธุราชาดา

๓๓๗ ขนโคกถั่วเท็ญให้ เขาหง
 จักพูดไต่ไม้ตรง ตักน้อย
 วาจาไม่มั่นคง กัดบักดอกลง
 ใครคบมกเกิดถ้อย ชักให้เสียคน
 ๓๓๘ คนโก่งพวกลงนั้ ถั่ววไต ไตเอย
 ถ้วนแต่เท็ญเหตวไหลด ชั่วร้าย
 ปากว่าชอบแต่ใจ นนเกดัยด จริงนา
 คอยจับผิดคิดบ้าย โทษให้ถึงเขา

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๓๘	ด้นปด้นกด้นกดอกกตัง	เจียนกตม
	เข้าชิดตันทดนม	หิบบยม
	ของไขเครื่องทองถม	ทำด่าบ ดุญแะ
	พุดพ้อแต่พ้อปดนม	แปดกถาอย่าทง
๓๔๐	บางคนนดาดดา	เด็คเห็ดอ
	เดี้ยแต่จิตรคิเด็	บิตเบี้ยว
	เจรจาจ้งพ่นเผอ	พ้งยาก
	แม่นประมาทนดาดเดยว	เดห์เห็ดนแกมโกง
๓๔๑	อ้ายเฒ่าเจ้าเดห์	อุปเท
	หดยายอย่างข้างปรวนเปร	ปดโป
	ใครเชื้อเด่นห์เห	หันดู หาแะ
	จักนิบหายเจ้าโหด	หมคหดอันควโทน

๓๔๒ ภาษั้เรียกราษฏรกา

ชาชูรู้เร่งรัด

ตั้งหวดวคักตวงคัต

โกงเซ่นนโป้พัน

๓๔๓ โกงนักจักคบด้วย

เซาทราบล้นัดใคร

โกงชนิดบีดคดใน

ร้ายยั้งถึงหน้ได้

ด่มเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรบักษ์

๓๔๔ โกงใหญ่ไม่วัซ้อง

โกงบิตคิดเมามัว

โกงเบนห่อนเห็นตัว

โกงสนิทบิตเงื่อนไว้

เกินพิกัก

เยียงปล้น

เคิมช่อ นนแช

ผิตพ้องราชไทย

ผู้ใด ได้ฤา

ห่อนโกด

ภักตร์ช่อน โกงนา

แต่รู้เทียมทัน

เกรงกต้ว เดยนา

แต่ได้

โกงร่า ไปเฮย

ไม่วั้นวายโกง

ความดีด้อย

กรรมหมิ่นทวารวรวงษ์ประวัติ

- ๓๔๕ ความซื่อย่อมเกิดดีน ดบดัดว ปวงแ่
 ทุกชาติฤก้าจัด เพื่อนพ้อง
 พวกใดไปซื่อักดี ขบขฬ กั้นแ่
 แท้ดัดวหมิ่นนคอง เต็มด้นตัญพันธุ
 ๓๔๖ ใครซื่อค่อพวกพ้อง พงษ์พันธุ คนแ่
 จงอย่าคิดมตายกัน ตราบม้วย
 พึงเกอแก่คนอัน ตรงค่อ มิตรแ่
 จงนับว่ากอบด้วย ซื่อซ้องต้ามัคคี
 ๓๔๗ ผู้ซื่อค่อท่านผู้ ผดุงตน นนญา
 ย่อมค่อยคิดแ่ดวงผด เพ่มเกอ
 ความร้ายดังใดดต ดาตเกิด มี่ญา
 ผู้ซื่อดัดยเดี่ยเนอ เตือดใช้คุณแทน

๓๕๒ ความซื่อสัตย์ถึง
คนคบจักพด้นดาญ
แต่คงซื่อถึงสัตย์ดีมาน
ท่านเขื่ออย่าชักปล้น

เนานาน คู่ชอเย
เพราะธน
กายจิตร
ปลดอกให้เห็นใจ

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

๓๕๓ ซื่อสัตย์สุจริตคง
คุณท่านที่ชบช
เทวามนุษยดู
ไปปรโลกจักได้

กตัญญู
ชีพไว้
ฤกดี ตาเยย
คู่ชอทั้งธรรเดริญ

กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๓๕๔ ชนใดสัตย์ซื่อด้วย
ไม่กล้าวซึ่งมุดา
ผู้จักวัฒนา
แต่ประพฤติไฉนอย

วาจา
ผิดถ้อย
อย่างยิง
เท็จแท้ธรรเดริญ

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๓๕๕ ใครซื้อพูดไม่ได้	มูต่า
คนมักมีเมตตา	ยิ่งพิน
เงินทองคิดจักหา	ได้ง่าย
คนจักชมเหลือต้น	แต่แพ้เปรียบโกง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์

๓๕๖ บางคนจนยากไร้	ขัดขวาง
ปองประโยชน์แต่ทาง	ชอบได้
การผิดคิดตระวาง	แสงดัง ขอบนา
สัตย์ซื้อถ่อมใจ	ขาดเข้าคอยเย็น
๓๕๗ ใจซื้อถ่อสัตย์หมั่น	มีคุณ
ความสัตย์ช่วยอุดหนุน	เมื่อไร
ซื้อสัตย์ยอมเปนบุญ	ภายหลัง น้าเฮย
ไทยพิบัติช่วยได้	กลับร้ายกลายเป็นดี

๓๕๘ ดัศย^๑ช้อถอ^๒เทียง^๓แท^๔

ค้อย^๑นึ่ง^๒ค้อย^๓เห็น^๔น่าน

คนคด^๑ดต^๒เดย^๓วพา^๔ด

แข่ง^๑ช้อถอ^๒นอก^๓หน้า

๓๕๙ ใจ^๑ช้อถอ^๒ดัศย^๓แด^๔ว

ช้อ^๑นั^๒ก^๓ม^๔ก^๕ม^๖เงอะ

เค^๑ด้า^๒ค^๓ด้อง^๔ว้อง^๕เดอะ^๖เป^๗รอะ

พูด^๑เหมา^๒ะ^๓เพ^๔ระ^๕ถู^๖ก^๗ถ้า

๓๖๐ ดัศย^๑ช้อย^๒าก^๓จะ^๔แจ^๕ง

นึ่ง^๑นึ่ง^๒ค่อน^๓น่าน^๔ไป

แด^๑ดัศย^๒ก^๓ถ้าว^๔ตึง^๕ไค

คน^๑ดัศย^๒แม^๓จ^๔ก^๕ด^๖

๓๖๑ คน^๑ช้อถอ^๒ดัศย^๓ด^๔

รัก^๑ดัศย^๒จำ^๓จน^๔ทน

คน^๑ค^๒ที่มี^๓ผล

เหตุ^๑เพ^๒ระ^๓ทั้ง^๔ดัศย^๕คอง

เป^๑น^๒ป^๓ระ^๔ธา^๕น

เห^๑็น^๒ช้า

ก^๑ด^๒บ^๓ก^๔ด^๕อก^๖ เร็ว^๗พ้อ

ร^๑่อน^๒ช้อน^๓หา^๔คี้

เด^๑ห์^๒เซอะ

โง^๑บ้า

เห^๑็น^๒น^๓ตา^๔ด

ที่^๑แท^๒ ใจ^๓โง

ใน^๑ใจ

จ^๑ึง^๒ร^๓

พ^๑ัง^๒ช^๓อบ^๔ มาก^๕เฮ^๖ย

ย^๑่อม^๒แพ^๓ค^๔น^๕โค^๖ด^๗ง

คว^๑าม^๒จ^๓น

ช^๑ด^๒ช^๓อง

ป^๑ระ^๒โย^๓ชน^๔ม^๕ัง^๖ ค^๗ึง^๘เฮ^๙ย

ที่^๑ไ^๒ด้^๓ โดย^๔ด^๕บาย

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

๓๖๒ คนช้อถอยัดหมัน

นี่แตะเปนดำคัญ

พูดจริงแตะไปผัน

ต้มเหตุทั้งปลายตน

๓๖๓ คำจริงอันกล่าวขอ

ปราชยอมบรยาย

เปนคำจักไม่ตาย

คำบุราณท่านช

๓๖๔ ผู้ใดมิได้คิด

แอบด้ายลัดยันทน

ว่าจริงก็จริงจน

พบตงนจตง

ลัดยัชรรม

ยังต้น

ผ่อนกดับ กตายนา

จึงแท้ว่าตรง

ทั้งหลาย

อย่างนี้

เพราะพูด จริงแะ

อย่างไว้ โดยแต่ดง

เด้ห้กต

ลัดยถพตง

วาชัพ

จิตรช้องตมาคม

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๖๕ เปนหญิงด้อยช้อยด้วย	ดวามี่
ตั้งชดแคงวาคี่	ห่อนช้อย
ความด้อยรับวาที่	บแพรง พรายนา
การชวช้อยบดบ้อง	ปกเหี้ยงำเรื่อน
๓๖๖ ดมณนับว่าเชอ	ชินบุตร
ประพฤตช้อยคี่ดบวิสุทธ	ดบค้อย
จำแนกแจกธรรมพุก	โรวาท ดอนแย
แก้หมุดำรชนพร้อง	ดัดบรู้อมัตธรรม
๓๖๗ เปนข้าราชการกิจตง	กตัญญู
ด้อยช้อยถ้อยเจ้าชู	เชิดไว้
บเปนแต่ปากค	คำอวด อ้างแย
คตอดชัพชวคี่ได้	ห่อนกตั้งกตบักถาย

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๓๖๘ คนชื่อนชกให้	นานเห็น
แรกมักทักขยากรเข็ญ	ทรพย์ไร
ชื่อจิตรคดีใจเอน	ดุดัดคว ทวแฮ
ผลชื่อตั้งคงได้	คู่ชช้ายาวกาล

ความโกรธ

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๓๖๙ บางคนโทษะกดำ	เกินการ
พูดไม่ถูกหพาด	โกรธเกรี้ยว
ทำเยี่ยงตุณิทาน	ดุดัดคว นั้นเฮย
เคื่องคราดกระทบเดียว	เรเข้าคว

กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ

๓๗๐ โกรธแค้นแสนสุดด้วย	กายดกนร
คิดตั้งใดเวียนวน	วุ่นแท้
วิชาบ่คิดคน	คดียาก
แม้ว่าใช้กายแต่	เขียนซ้ำตั้งสอน

กรมขุนพิทยธำมณีพิริยธาดา

๓๗๑ โกรธหนักมักชักให้ เลี้ยงคน
 ความโกรธก่ดื้อในกระมด คั่งแค้น
 คิตประทุษฐร้ายจน ก่ด้าวแข่ง ชักนา
 ตัดญาติขาดเด็ดมั่น ชีพม้วยไม่เฒ่า

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๓๗๒ ผู้ใดประกอบด้วย โทษะ มากแะ
 ชนเกลียดชังไปยากปะ พุดด้วย
 บ่าวไพร่ก็จักตะ หั้นจาก ไปเฮย
 เพราะเขินเจ็บจะม้วย อักช้าตบตี

กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ

๓๗๓ ตั้งใดประกอบด้วย โทโส
 จะกอบการใหญ่โต ห่อนได้
 ดุจด้ายยุ่งจิตรโกร ทรายาก แก่เฮย
 กตัญญูหนักมักให้ เดือดร้อนรำคาญ

๓๗๔ ความโกรธเกิดหากให้

แค้นจิตรเป็นอาจิน

วิตกวิจารณ์ถวิล

หนึ่งเมื่อยามกต้าวพร้อง

๓๗๕ โทษเป็นเหตุให้

เพราะจิตรวิปลาศ

วาทะกายปราศ

นักปราชญ์ท่านกต้าวไว้

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๗๖ เป็นคนโทษะกล้า

บ่าวไพร่ผิดสักหยาด

ทำโทษเขี่ยนจนขาด

ต้องโทษได้กรรมค้อย

เดียดคิด

ชุนช้อง

แต่ที่ ผิดนา

ผิดผู้คนปอง

คิดขาด

เกิดให้

จากวิบัติ ตามแต่

เช่นอย่างอย่างแดง

ที่ ๕

เกินขนาด

หนึ่งน้อย

ใจกับ ไม่แ่

คิดแต่คนตาม

กระทรวง
ธรรมการ

๓๗๗ ความโกรธกำเริบร้าย	รุนแรง
ไปคิดมักผิดแพลง	พลาดก้อย
คริเด็ร้จึ่งดำแดง	ความโกรธ
ว่าถูกคำหนึ่งน้อย	บ่าวคร้ามขามเหตือ

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๗๘ ความโกรธกำเริบกล้า	พันท้า ดังแฮ
ยอมตัดความคิดตั้ง	ดาบขวาน
ที่ถดถอยดัง	เวชเดื่อม ตูญแฮ
ความโกรธจักนำคน	ดัด้าวมฤตยู
๓๗๙ คนน้อยกุมโทษแค้น	ผู้มี คักัดญา
คิดบ่דםใจดี	อกร้อง
อาฆาฏขัดแค้นทวี่	ทุกขเทวด
แท้จะนำคนค้อง	โทษร้ายมตายเอง

๓๘๐ กาดโกรธแก่พวกผู้

แผ่นโดดโดดคุบคุบ

ไปทิศเจอะเจอะจับ

ความโกรธกำเริบคุม

๓๘๑ ความโกรธบังเกิดแล้ว

ขาดคิดสุขทุกข์ยัง

โทษะย่อมคุมขัง

เปรียบประดุจคมขวานโชน

๓๘๒ ฆราวาสทัณฑโทษแล้ว

จกัถ่อกระตือรือร้น

เดี่ยวประโยชน์ขาดค้ำถาน

จกัถ่อทัณฑโทษย้อน

ผิดกับ คนญา

ค้อยกตุ้ม

มัดศอก

โทษได้ฉันท

จกัถ่อ คานา

โศกโพน

คนคิด ยามแ

กึ่งก้านทองบุญ

ชนพาด

ราชฏรร้อน

ในโดก

แก่ผู้ทำกรรม

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

๓๘๓ นิไดยโทษะกถา	เห็ดดัก
นิคหน้อยโกธธเค็มที	พุดพ้ง
แม้นนุญเดียดดี	เด็ริมค่อ
พยาบาทมาดหมายคั่ง	เกือบเข้าวันตาย

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕

๓๘๔ ด้นคานพาดคุร้าย	เกะกะ
ถือทฤฐิมานะ	ค่อด้
ตุอำนาจโทษะ	มุ่นหมก ไปเฮย
โคณผิดได้คิครู	ดีกแล้วเดี่ยความ
๓๘๕ หตงเมี่ยมอบกัใจให้	ว่าการ แทนญา
คงจะเกิดรำคาญ	ชุ่นช้อง
เพราะโธภเด่นชนดาร์	ดินทรพย์ บั่นแฮ
ยกเชิดชื่อผัวบ้อง	ประกอบร้ายชายผัว

๓๘๖ ผู้รักเคยร่วมเคด้า

คดิ่งชม

เฉยฉากปากเบือหรบม

บ่มใหม่

ทั้งแคนแะรักรตม

ดาดโคก

ไว้คู่ชแต่โคกให้

เหตุด้วยความหด

กรมขุนพิทยดาภพฤติธาดา

๓๘๗ ความโกรธบังเกิดแค้น

คับจิตร คนเฮย

โตกไม่ส้มความคิด

โกรธกต้า

โกรธใหญ่ไม่เห็นผิด

เพราะโกรธ ชังเฮย

โกรธหนักกมิดหน้า

ไม่รู้ ลึกตัว

๓๘๘ ความโกรธเมือกอกชน

เปนมุต

แม่ไม่ดับให้สูญ

สร้างได้

โกรธหนักยิ่งเพิ่มภูต

โพดงพดุง

ร้อนเร่าเผาจิตรให้

เหี่ยวแห้งเกรียมกรอม

๓๘๘ ความโกรธหนุนจิตรเหียม	ห้าวหาญ
โกรธนักจักจองผดายุ	ชีพได้
มีผู้ ^๒ ออกค่านทาน	ขวางกีด อยู่ ^๒ นา
อาฆาตมาดหมายไว้	โกรธ ^๒ นั้นแรงรุม
๓๘๙ ยามโกรธทำโทษแท้	แก้ตัว
โกรธใหญ่ใจ ^๒ ด้นรว	อกเต็ม
โกรธนักชก ^๒ ดมตัว	มัวโกรธ
โกรธบ่ ^๒ ดร้างว่างเว้น	อกซ้ำกายโซม
๓๙๐ บุคคลมักกอบด้วย	โมหะ
หลงโง่งมเซอะเซะ	ด ^๒ จ ^๒ บ้า
หนึ่งหลงซึ่ง ^๒ วาคะ	กำเริบ
โมหะ ^๒ นั้นชั่วช้า	ไป ^๒ สิ้นเดื่อม ^๒ สูญ

กรมหมื่นทวงกรวษประวดี

๓๘๒ หดงคู่หมักทุกขรอน	รำคาญ
หดงเด่นมกม้งงาน	เงืองช้า
หดงเครองทชบชาน	บ้วยคิด การพ้อ
หดงอย่าหดงเนกบ้า	แต่น้อยนวดควร

กรมพระเทวะวงษ์วโรประการ

๓๘๓ ชนหดงหากเหตุด้วย	หมายใจ
คนจะทำอะไร	ถูกถ้วน
เนกคนแก่หดงโหด	เผดอดดี
ดีชั่วปนเหตะบ้วน	เพราะด้วยมัวเมา

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

๓๘๔ ชนใดประกอบด้วย	โมหะ
ยอมมิดมัวหดงจะกตะ	ไปรู้
บาปบุญโทษคุณตะ	เลี้ยหมด นาพ้อ
ผิดชอบจะกอบกั	กิดกั้นคั้นใจ

ต้มเต๋เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

๓๘๕ ขนใดหลงมากต้น

เห็ดอหฺตาย

หลงทรพฺย ไปถึงกาย

ทุกขรอน

ถ้าหลงเรื่องอบาย

เขาพ่อ

จักเกิดทุกขเข้าขอน

อกไอ้ ไต่กั

ต้มเต๋เจ้าฟ้ากรมพระยาบวรปรัภษ

๓๘๖ อวิชามามักดกตุม

กตติง

ใจเต็บกำเริบหลง

ออกอ้าง

คราวผิดคิดว่าตรง

เห็นชอบ

เผด็จดับชีวตรร่าง

ห่อนรู้ ลึกคว

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

๓๘๗ หดงจิตรกิตมุงพัน

มรณา พาชแ

ต้นจิตรกิตแต่หา

อินแก

ไปประกอบเกิดบุญญา

เห็นชอบ

ขาดคิดไตรลักษณแด

เทียงผู้หลงใหล

ดมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
 ๓๙๘ หนุ่มหนุ่มซึ่งชาติเชื้อ ดุ่มหง เห็ดอแด
 หดงเด่นหงหงหงทอง เก่งก้อ
 การงานไม่ประสงค์ ผักฝ้าย เดยนา
 เฝ้าแต่เด่นเดยท้อ ชั่วแท้อย่าทำ

